

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ՝

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, 1904

ԹԻԻ 5

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տերունական ընթերց 73.—Հրապարակ Սփեհսերի փրիստփայութիւնը 75.—Արեգակնային բիծեր 76.—Արեգակնային բիծերը եւ Մեր Մթնոլորտը 78.—Օճառ եւ Ազգային վատառողջութիւնը 80.—Հայ Թերթեր 81.—Մանրամունք 82.—Կաղանդէքս 83.—Աղակաճ Սփեհիկեան վարժարան, Էրզրում 83.—Մահագոյծ 84.—Քաղաքական Լուրեր 85.

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

[Խմբագրական]

Գանի մը շարաթ առաջ մեր Աւետ. երէցներէն մէկուն հարցման պատասխանելով ըսինք թէ մեր անձնական կարծիքը նպաստաւոր է Տէրունական Սեղանին ընդունելու ոչ թէ ամէն Շաբաթապահ անխտիր, այլ Շաբաթապահ եղբայր մը, որ կը բաղձար հաղորդուիլ Կիրակիապահ եղբայրներու հետ եւ որու նկատմամբ կը վկայէր երէցը թէ անկեզծ եւ օրինակելի Գրիստոնեայ մ'է ամէն ուրիշ նկատումներով, թէպէտ լիովին համոզուած է թէ Շաբաթապահութիւնն ուղիղ է։ Մեր այս կարծիքը հաճելի եղած չէ մեր ընթերցողներէն ոմանց եւ Աւետիքի զրկուած քանի մը գրութիւններով յայտնուած է իրենց անհամամութիւնը։ Մենք կ'ուզենք որ այսպիսի խնդրի մը երկու կողմերն ալ յսուին եւ պատրաստ ենք մեր սխալը խոստովանիլ, երբ համոզուինք թէ սխալած ենք։ Սակայն դեռ համոզուած չենք թէ այս խնդրին մէջ սխալած ենք։

Սկզբունք մը զոր առաջ պարզեցինք եւ զոր հիմա եւս կ'ուզենք կրկնել աւելի զօրաւոր չեղողով սա է թէ, երբ ուրիշի մը հետ Տէրունական Սեղանին կը մասնակցինք, չենք յայտարարեր թէ այն անձին կրօնական բոլոր տեսութիւններուն կը

հաւանինք։ Մէկը լիովին համոզուած է թէ Մկրտաւորութիւնը մանուկներուն յատուկ է, եւ թէ ամէն Գրիստոնեայ ծնողներ իրենց զաւակները բերելու են որ «ուխտին կնիքն» ընդունին։ Ուրիշ մը նոյնքան վստահութեամբ կը հաւատայ թէ Մկրտաւորութիւնը տեղի ունենալու է երբ մէկը հրապարակաւ եկեղեցիին կը միանայ, Բայց երկուքն ալ կը սիրեն զՏէր Յիսուս եւ կը ջանան անոր ծառայել, եւ ուստի մէկտեղ կը նստին Տէրունական Սեղանին առջեւ, ուր անոր մահու չափ սէրը կը յիշատակուի։ Մանկամկրտականը երբեք չկարծեր թէ իր գաղափարներուն հաւանութիւն կուտայ Մկրտական եղբայր մը, երբ այսպէս իր հետ մէկտեղ կը մասնակցի Տէրունական Սեղանին։ Մենք բնաւ համակրութիւն չունինք Շաբաթապահներու յատուկ տեսութիւններուն։ Աւելին կայ. այն տեսութիւնները կը համարենք որոշակի իմաստակար եւ հակառակ Գրիստոնեաներու այն հոգեւոր միութեան, որու համար աղօթեց Քրիստոս։ Շաբաթապահներ կան որոնք Գալստական չեն, եւ Գալստականներ կան որոնք Շաբաթապահ չեն։ Այս երկրին մէջ մուտ գտած Շաբաթապահութիւնը Գալստական Շաբաթապահութիւնն է։

Եւ Քրիստոնեայ Եկեղեցին չունի շատ ճիւղեր, որոնց գաղափարներուն մէջ մերժելու եւ դատապարտելու այնչափ բան գտնուի որչափ կը գտնուի Գալլուտական Շարաթապահութեան մէջ: Լսած ենք թէ Շարաթապահ քարոզիչ մը քաղաք մը գնաց եւ, երբ ոչ ոք մտիկ ըրաւ իրեն, ըսաւ, «Ձեր չաւատալը կրնայ ուշացնել Տէրոջը գալուստը, վասն զի եթէ դուք հաւատայիք, թերեւս 144,000ը ամբողջանար եւ Տէրն ալ գար»: Ինչ կը նշանակէր այդ խօսքը: Արդեօք քարոզիչն ըսե՞լ կ'ուզէ թէ Աւետարանին քարոզութիւնն այնքան ապարդիւն եղած է որ այսքան դարէ ի վեր 144,000 հոգի չ'է փրկուած: Եւ հասկցնել կ'ուզէ թէ Պէքսթըրի, Էտոլքրտզի եւ Լուտերի նման մարդիկ կորսուած են եւ ի՞նք փրկուած է: Եթէ այսպէս ըսել կ'ուզէ, թերեւս դժուար ըլլայ գտնել յանձնապատանութեան եւ հայհոյութեան աւելի մեծ խառնուրդ մը պարունակող ուրիշ խօսք մը: Այսպիսի վարդապետութեան մը դէմ ընդվզելու եւ բողոքելու մասին ոչ մէկէ ետ կը մնանք: Եւ սակայն կը հաւատանք թէ Շարաթապահներ կան, որոնք անկեղծօրէն կը սիրեն իրենց Տէրը եւ կը ջանան անոր կամքը կատարել: Անոնք եօթներորդ օրը սուրբ կը պահեն, վասն զի լիովին կը հաւատան թէ այդ է իրենց պարտականութիւնը: Այդ համոզումը թերեւս լոյսի պակասութիւն, կամ դատողութեան տկարութիւն կ'ենթադրէ, բայց անկեղծ ու խոր համոզում է: Շատ Շարաթապահներ չկան ուրիշ Քրիստոնեաներու հետ հաղորդուիլ ուղղով, բայց եթէ ուղղով մը կայ եւ անոր կեանքէն յայտնի է թէ անկեղծ եւ ջերմեռանդ հետեւող է Տէր Յիսուսի, դարձեալ կ'ըսենք թէ մենք չենք ուզեր այնպիսին մերժել Տէրունական Սեղանէն:

Տէրունական Ընթրիքը նկատելու երկու կերպ կայ ծայրայեղ, Եկեղեցիներէ ոմանց մէջ կ'սպասուի որ հաղորդուին Քրիստոնեայ ծնողներու ամէն զաւակներ որոնք մկրտուած են մանկութեան ժամանակ: Չհարցուիլ թէ մարդը ուղիղ եւ մաքուր կեանք կը վարէ, կամ թէ ցոյց կու տայ թէ կը սիրէ Տէրը՝ անոր պատուէրները պահելով: Ամէն ժողովրդի մէջ չար մարդիկ կը գտնուին, որոնց ազդեցութիւնը ապականարար է եւ որոնք անդադար բարոյական կործանման կ'առաջնորդեն ուրիշներ: Այսպիսիներ անշուշտ տեղ չունին Տէրունական Սեղանին առջեւ, որով կը յիշատակուի այն մահը, զոր Քրիստոս ճաշակեց որպէս զի մղէր զմարդիկ՝ դառնալ իրենց մեղքերէն եւ սուրբ կեանք վարել:

Անգղիոյ եւ Ամերիկայի մէջ շատ երէցներ կան, որոնք իրենց հետ հաղորդուիլ կը հրաւիրեն ամէն այնպիսիներ որոնք կը սիրեն զՏէր Յիսուս: Երբեմն այս հրաւերը կ'ընդունին այնպիսիներ, որոնք եկեղեցիին անդամակցած չեն եւ սակայն ի սրտէ կը դգան թէ Տէրը կը սիրեն: Ասով մեծ վնաս մը կը տրուի՝ ինչ որ կը նուազեցնէ սրբազան Խորհրդին վնասութիւնը եւ վնասութիւնը, կամ զայն իբրեւ լոկ արարողութիւն նկատել կու տայ, վնաս է: Սեղանին մասնակցողներուն պէտք է զգացնել թէ «երկնաւորներուն մէջ» կը նստին «Քրիստոս Յիսուսով»: Թէ Քրիստոս ներկայ է եւ թէ չնորհայ ամէնէն սուրբ եւ ամէնէն օգտակար միջոցներէն մէկուն կը մասնակցին իրենք: Եւ եթէ Տէրն իրօք սիրող եւ երկիւղածութեամբ անոր սեղանին մօտեցող մէկը մեզի հետ նստի, Խորհրդին վնասութիւնը կը նուազի՝ այնպիսին մեր եկեղեցիէն չըլլալուն պատճառով: Մենք երբեք հաղորդութեան հրաւեր ուղղած չենք վերոյիշեալ եղանակով, մասամբ սա պատճառով որ բոլորովին վստահ չենք թէ ամէն նկատմամբ լաւագոյն է թելադրել որ եկեղեցւոյ անդամ չեղողներ հաղորդութեան հրաւիրուին, եւ մասամբ սա պատճառով որ երբեք եկեղեցի մը ունեցած չենք մեր ձեռքը, եւ ուրիշ երէցի մը տեղ պաշտօնավարելու միջոցին չենք ուզեր անոր սովորութենէն շեղիլ այսպիսի բաներու մէջ: Սակայն Ամերիկայի մէջ շատ անգամ հաղորդուած ենք ո՛ւր որ հրաւերն ուղղուէր այս բառերով, եւ չենք զգացած թէ Խորհրդին օգտակարութիւնը կամ պատուականութիւնը կը նուազէր այդ կերպով:

Ոմանք կը հարցնեն թէ Միադաւանի մը հաղորդութիւն պիտի տայի՞նք: Մեր համոզումն է թէ Միադաւանները մեր կրօնքին հիմնական վարդապետութիւններէն մին կը մերժեն: Ուրախ ենք որ թէ՛ անոնք եւ թէ՛ Շարաթապահ Գալլուտականները փոքր յարանուանութիւններ են: Զոր օրինակ, անցեալ տարւոյ վիճակագրութիւններուն համեմատ Միացեալ Նահանգներու մէջ, Բողոքական խոշոր յարանուանութիւններուն ամենամեծն առնելով, 5 966,500 Մեթոտականներ կային եկեղեցւոյ անդամ ընդդէմ 71,000 Միադաւաններու եւ 54,539 Շարաթապահ Գալլուտականներու: Ինչպէս ըսինք նոր խմբագրականի մը մէջ, ամուրընտելու ենք սա ճշմարտութիւնները թէ Քրիստոս անմեղ էր եւ թէ Քրիստոս Աստուած է: Այսու ամենայնիւ Միադաւաններ կան, որոնք իրենց հիմնական մոլորութեան հակառակ կը սիրեն զՔրիստոս եւ անոր կը հաւատան փրկուելու համար: Այս-

պիտի մէկն է Տր. Էտուրըտ Էվրէթ Հէյլ, որ հեղինակն է «Յանուարի Նորա» գիրքին (Հայերէնի թարգմանում) եւ ուրիշ լաւ գիրքերու, եւ որ վերջերս Ամերիկեան Մերակոյտի մատրանապետ ընտրուեցաւ։ Եթէ ան այնպիսի եկեղեցիի՝ մը մէջ ըլլար ուր ձեռք սարկաւագի պաշտօն ունենայինք եւ ուզէր հաղորդուիլ, պիտի չզլանայինք հացը եւ գինին անոր ներկայացնել։ Եւ ինք մեր այս արարքը պիտի չնկատէր իբրեւ նշան մը թէ կը հաւանինք իր Միաբանութեան։

Կորնթական եկեղեցիին մէջ, ինչպէս յայտնի է Պողոսի խօսքերէն, զեղծումներ կը գործուէին Տէրունական Սեղանին ժամանակ, զեղծումներ՝ որոնց նմանը երբեք չտեսնուիր, կը կարծենք, Բողոք. եւ կեղեցիի մը մէջ։ Ոմանք կ'ուսէին ու կը խմէին անարժանաբար։ Սակայն Պողոս եկեղեցիին չպատուիրեր սահմանափակել հաղորդականներու թիւը, այլ մանաւանդ ամէնքը կը յորդորէ քննել իրենց անձերը եւ նայիլ թէ նուիրական Խորհրդին յարմար մտային տրամադրութեան մէջ կը գտնուին։ Սեղանը ամէն անոնց համար է որոնք ճշմարտապէս կը սիրեն Տէրը եւ իրենց կեանքը նուիրած են անոր ծառայութեան։ Մենք ամէն այսպիսիներ կը հրաւիրենք ու կ'ընդունինք, որքան կը ճանչնանք զանոնք, ինչ եկեղեցիի ալ պատկանին իրենք։ Քանի մը տարի առաջ ժամանակ եղաւ որ Լուսաւորչական եղբայրներ անխտիր հաղորդութեան կը հրաւիրուէին Այնթապի Բողոք. եկեղեցիներուն մէջ։

Եթէ այսպիսի հրաւեր մը ընդունելով ոմանք անարժանաբար Սեղանին մօտենան, պատասխանատուութիւնը եւ մեղքը իրենցն է եւ ոչ թէ զիրենք հրաւիրող եկեղեցիին։

ՀԸՐԱՊԸՐԹ ՍՓԷՆՍԸՐԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Յ. Գ. Գ.)

Ա.

Լրագիրները մօտեքս ծանուցին Հըրպըրթ Սփէնսըրի մահը։ Այս անձը անցեալ դարու վերջերը եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ մտային աշխարհին վրայ մեծագոյն ազդեցութիւն գործող մարդոց մէջ մին էր։ Ուստի կ'արժէ որ մեր հանրութիւնը աւելի տեղեկութիւն ստանայ անոր վարդապետութիւններուն եւ ազդեցութեան վրայ։

Սփէնսըրի անունը պատգամադրութեան մէջ միշտ պիտի յիշուի Բարեկշիւութեան օրէնքին հետ։ Այս օրէնքին վրայ անիկա ընդարձակօրէն ճառած է հատորներու շարքի մը մէջ, զոր կը կոչէ Համադ-

րական Փիլիսոփայութիւն։ Իր գործերը 6,000 երեսներ պարունակող 40 խոշոր հատորներ են։ Սփէնսըր 36 տարի աշխատած է անոնց վրայ։ Արդ ջանաճ հասկնալ Սփէնսըրի Բարեկշիւութեան վարդապետութիւնը։

Ըստ Հըրպըրթ Սփէնսըրի վարդապետութեան, տիեզերքը երկու կողմ ունի, որոնց մին մարդոց հասկնալի է եւ միւսը՝ անհասկնալի։ Հասկնալի տիեզերքն է բներեւոյթներու, այսինքն՝ զգայարաններու ներքեւ ինկող իրերու ամողջութիւնը։ Իսկ անհասկնալին՝ այս բներեւոյթներուն հիմը եւ խարխիւն եղող գոյակը։ Գիտնալն է ըմբռնել, այսինքն մտային պատկեր դնել, եւ կամ բան մը մեզի աւելի ծանօթ եւ ընտանի գաղափարի մը հետ զուգորդելով հասկնալ, ուստի հարկ է որ մեր գիտցած բոլոր բաները սահմանաւ եւ պայմանաւ ըլլան։ Եւ եթէ ըսուի թէ տիեզերքին հիմը բացարձակ եւ անպայման է, «Զայն գիտենք» ըսել հակասութիւն կ'ըլլայ։ Վասն զի գիտնալու համար հարկ է կամ մտային պատկեր մը չինել եւ կամ մեր անկէ աւելի աղէկ գիտցած մէկ գաղափարին հետ համեմատել։ Բայց ասոնք երկուքն ալ զանիկա սահմանել կը նշանակեն։ Գիտենք թէ այս սահմանաւ եւ պայմանաւ տիեզերքը բացարձակ եւ անպայման գոյակի մը չնորհիւ կը կենայ։ Բայց չենք գիտեր թէ ինչպիսի է հիմ եղող այս գոյակը։ Կրօնքն է սոյն անծանօթ եւ անգիտելի գոյակին հետ մեր առնչութիւնը։ Եւ ուստի մարդիկ մեծապէս կը սխալին երբ տիեզերքի այս հիման կը վերագրեն ձեւ մը կամ անձնաւորութիւն մը եւ կամ նման յատկութիւններ։ Կը յաւակնին գիտնալ անգիտելին, այսինքն՝ զոր գիտնալ անկարելի է։ Մարդուս անհրաժեշտ է բացարձակ հիման մը հաւատալ, բայց սխալ է զայն ստորագրել։

Կրօնքը, կ'ըսէ Սփէնսըր, որ այս անգիտելի հիմը «Աստուած» կ'անուանէ, կը սխալի երբ զանիկա կը նկատէ իրեւ գիտակից գոյակ։ Միւս կողմանէ գիտութիւնը կը սխալի, եթէ ըսէ թէ նիւթն է այս բներեւոյթներուն հիմը եղող գոյակը եւ անոր ժամանակի ու անջրպետի առնչութիւններ ընծայէ։ Տիեզերքին հիմը անհասանելի եւ անըմբռնելի է, եւ թէպէտ կարող ենք գիտնալ անոր գոյութիւնը, սակայն ի սպառ անգէտ ենք անոր զինչութեան, եւ անկարելի է գիտնալ զայն։

Արդ, Սփէնսըր տիեզերքի հիմը գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան չըջանալէն արտաքսեց, եւ միայն բներեւոյթները ձեռք առաւ, եւ այդ մասին մեր ունեցած ծանօթութիւնները որոշ տարազի մը վերածեց եւ անոր մէջ տիրող օրէնքները հիմնական

միակ օրէնքի վերածելու ձեռնարկեց : Բացարձակ գոյակին, որուն էութիւնը անգիտելի է, գիտելի կողմին — այսինքն բնութեւնը — մէջ տիրող ամէնէն աւելի հիմնական եւ ամէնէն աւելի ընդհանրական օրէնքն ի՞նչ է :

Այս հարցման՝ պատասխանեց Սփէնսըր. «Բարեշրջման եւ Քայքայման օրէնքը» (The Law of Evolution and Dissolution) :

Այս օրէնքը նկարագրելու եւ ապացուցանելու համար Սփէնսըր ենթադրեց նախ թէ բոլոր գիտելի տիեզերքը մի տիեզերք է : Պատշաճ չէ գոյակներուն մէկ մասը նիւթական կոչել եւ մէկ մասը՝ հոգեկան, եւ նիւթական մասին համար տեսակ մը օրէնք, հոգեկան մասին համար ուրիշ տեսակ օրէնք գտնելու աշխատիլ : Պատշաճ չէ ակնկալել նիւթերու մասնիկներուն մէջ մէկ վիճակ եւ ամբողջներուն եւ անոնց համախմբումներուն մէջ ուրիշ տեսակ վիճակի յայտնութիւն : Մէկ տիեզերք եւ մէկ օրէնք : Անոր ամբողջութեան մէջ մասնիկներուն եւ ամբողջին մէջ միեւնոյն օրէնքը պարտի տիրել այժմ եւ յաւիտեան :

Որովհետեւ Սփէնսըր այս ենթադրութեամբ ճամբայ ելաւ, ինք ալ ըստ կարի ջանաց կատարեալ հմտութիւն ամբարել տիեզերքին իւրաքանչիւր շրջանակին նկատմամբ : Անոր յիշողութիւնը համայնագիտարան մըն էր, պարզապէս ուղիւնոս մը : Եւ, ինչպէս ըսաւ Փրոֆ. Կիտինկը, Սփէնսըր, իր հմտութեան ընդարձակութեան եւ իր դարուն գիտութիւնները բացատրելու մէջ ցուցած կարողութեան նայելով, մարդկային սեռին մէջ կրնաւ համեմատուիլ Արիստոտէլի հետ միայն :

Սփէնսըր, Բարեշրջութեան օրէնքը բաց ստրելու համար, տիեզերքին հիմը ենթադրեց եւ ընդունեց նիւթ, նիւթի շարժում եւ զօրութիւն, եւ վարդապետեց թէ նիւթը անկորուստ է, նիւթի շարժումը տեւական եւ զօրութիւնը մշտնջենաւոր, եւ յետոյ սապէս նկարագրեց տիեզերքին մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնները :

Իւրաքանչիւր փոփոխութեան մէջ նիւթին մասերը ամբողջացման զիմեւ կամ միանալու հակամէտ են : Եւ այս ամբողջացման նիւթի միջոցին նիւթի շարժումը կը ցրուի եւ զօրութիւնը կը կերպարանափոխի : Օրինակի համար, երբ սերմի մը շուրջ գտնուած խոնաւութիւնը, լոյսը, հողը, օդը եւ նման իրեր այդ սերմին հետ կը միանան, հաւաքուելով բոյսի մը կերպարանը կ'առնեն : Բայց այս միջոցին այն զօրութիւններուն մէջի շարժման կամ ջերմութեան բաւական մէկ մասը կը ցրուի անջրպետին մէջ. եւ այդ զօրութիւնները

իրենց կերպարանը փոխելով բոյսի մը գոյնին կամ հոտին կը վերածուին : Այս փոխառութիւնը իւրաքանչիւր հիւլէի, իւրաքանչիւր բոյսի, իւրաքանչիւր աշխարհի կեանքին մէջ պարզ եւ ինչ ինչ շրջանակներու մէջ բազադրեալ ձեւով տեղի կ'առնենայ : Ահա ասոր Բարեշրջութեան Օրէնք կ'ըսուի : Այնպէս որ բոլոր տիեզերքին թէ՛ մասնիկներուն մէջ թէ՛ ամբողջութեան մէջ նիւթը դէպ ի ամբողջացում եւ շարժումը դէպ ի ցրուում կը զլմէ. եւ այս միջոցին նիւթը անորոշ, անգիտակից եւ միասեռ վիճակէ որոշ եւ կապակից եւ բազմասեռ վիճակի կ'անցնի, եւ միեւնոյն ատեն նիւթի շարժումն ալ ասոր զուգահեռական կերպով կերպարանափոխ կ'ըլլայ :

Բայց որովհետեւ թէ՛ նիւթը թէ՛ նիւթին մէջի շարժումն քանակութիւնը որոշ եւ սահմանաւ են, բարեշրջական այս փոփոխութիւնը յաւիտեան չշարունակեց : Կը հասնի ի վերջոյ այնպիսի կէտի մը, ուր կանգ կ'առնէ բարեշրջումը եւ կը սկսի քայքայում : Քայքայման այս շրջանին մէջ ալ բարեշրջման ներակ վիճակներ տեղի կ'առնենան, այսինքն նիւթը ցրուի, նիւթին շարժումը ամփոփուի կը սկսի, եւ գոյութիւնները բազմասեռ վիճակէ միասեռ վիճակի փոխառելով ամէն բան թո՛հ եւ բո՛ (քառս) վիճակի կը դառնայ : Բայց տիեզերքին մէջ կայ նաեւ «Դաշնակաւոր շարժում նիւթի», այնպէս որ սոյն շարժման շնորհիւ բացարձակ հիմ եղող գոյակը այդ թո՛հ ու բո՛ վիճակին մէջ անգործ չմնար եւ կը սկսի նորէն բարեշրջիլ, եւ նիւթի շարժման վախճանին կրկին տեղի կ'առնենայ քայքայում : Այս նիւթի շարժումը ի յաւիտեանից անտի տեղի ունեցած է եւ յաւիտեանս պիտի շարունակէ :

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ ԲԻԾԵՐ

(Ճ. Ի. Փրայ)

Արեւին վրայ մօտերս տեսնուած խոշոր ու մանր խել մը բիծերը շատ խօսքերու պատճառ եղած են գիտնական աշխարհին մէջ, եւ շատ տեսութիւններու՝ երկրագունդիս վրայ այս բնութեւնը ներուն օգտեցութեան վերաբերմամբ : Այս վերջնոյն նկատմամբ ըսուած է թէ արեգակնային այս խանգարումին պիտի հետեւի արեւին տաքութեան աճումը մոլորակներուն վրայ — ինչպէս արեգակնային ուրիշ նման բնութեւններ նմանօրինակ ազդեցութիւն ունեցած են հոս :

Քանի մը տարի առաջ (1889) աստեղագէտ մը

հեռագրիտակով տեսաւ կրակի բոց մը (երեւութապէս ելեկտրական), որ դուրս ցայտեց արեւէն եւ իսկոյն տարածուեցաւ 7,000 մղոն։ Այդ վայրկեանին՝ աշխարհիս զանազան կողմերուն մէջ գտնուած մագնիսական ասեղները ուժգնապէս վրդովեցան, եւ հեռագրական կազմածները տեղ տեղ կրակ առին։ Այս պատահեցաւ այնպիսի ժամանակ մը, երբ արեւին վրայ բիծերու մեծ խումբեր երեւցան։ Թերեւս այդ ատեն մագնիսական փոթորիկ տեղի կ'ունենար արեւին վրայ եւ այս վերջինին պատեանը պատուեցաւ անոր պատճառաւ։ Ասիկա է մէկ վարկածը արեգակնային բիծերուն պատճառին նկատմամբ։ Ուրիշ վարկած մը Սըր Բոպըրթ Պոլինն է, որ կ'ըսէ թէ «Տեսակ մը բիծ կը ձեւանայ, զոր կրնանք ըմբռնել իբրեւ փոս մը արեւին մակերեսին վրայ, ուր կ'իջնան արեգակնային շոգիներու մեծ զանգուածներ, որոնք իրենց տաքութիւնը արձակած են ճառագայթումով։ Այսպէս ենթադրուած բաղդատապէս զով հոսանքին մէջ բորբոքող շոգիի ամպեր չէին կրնար գոյութիւն ունենայ, հետեւապէս կրնանք տեսնել ուղղակի ներքին կողմը, եւ ուստի մութ բիծեր կ'երեւնան»։

Ինչպէս կը գտնուին արեգակնային բիծերը։ Ոչ թէ ուղղակի արեւին վրայ նայելով, մինչեւ իսկ հզօր հեռագրիտակով, այլ՝ անդրադարձութեամբ։ Միացեալ Նահանգներու Ծովային Դիտարանին մէջ — ուր խել մը հեռագրիտակներ կան, եւ անոնցմէ մին քսանըվեց մատնաչափ ոսպնածեով — հեռագրիտակ երեք չորս անգամ ուղղակի արեւին վրայ նայելու համար։ Յիշեալ Դիտարանի տնցեալ տարուան արեւի լուսանկարչական արձանագրութիւնը արեւուն գունդին 200 օրերուն մէջ պատրաստուած լուսանկարներէ կը բաղկանար, եւ այդ միջոցին արեգակնային բիծեր 45 օրերուն մէջ տեսնուեցան։ Այս միջոցով էր որ անցեալ տարի Հոկտեմբեր 3ին Մր. Փիթըրս գտաւ արեգակնային այն բիծերը որոնք հիմա ուշադրութիւն կը գրաւեն։ Ան այսպիսի բիծեր փնտռելու նպատակ չունէր։ Բայց արեւին մէկ լուսանկարը քաշելէ եւ լուսանկարին տախտակը քննելէ ետքը շատ զարմացաւ տեսնելով այս վերջինին վրայ մեծ տարածութեամբ մութ բիծ մը արեւին սկաւառակին վերը, աջակողմեան անկիւնը։ Մր. Փիթըրս ըսաւ յօդուածագրիս թէ կ'երեւէր իբրեւ բարձրութիւն մը եւ ոչ թէ էջք, ինչպէս են սովորաբար արեւուն բիծերը, Հոկտեմբեր 12ին խոշոր բիծերը 172,000 մղոն երկայնութիւն ունէին եւ 59,000 մղոն լայնութիւն։ Ուրիշ բիծերու գումարը 123,000 մղոն

էր։ Չուգադիպութեամբ մը արեւին այդ բիծերուն հետ երեւցաւ նաեւ պայծառ հիւսիսայն մը Հոկտեմբեր 12ին, որ փայլուն տեսարան մը կը պարզէր երկինքին մէջ հիւսիսային հորիզոնին մօտ, մինչ պայծառ ցոլացումներ վեր կը նետուէին դէպի Չէնիթ։ Այսօրինակ ընդհանրութեան յաճախ կ'ընկերանան արեւին վրայ բիծերու երեւման, ինչպէս կ'ընկերանայ, վերը ըսուածին համեմատ, երկրի վրայ մագնիսական եւ ելեկտրական վրդովումի աճում։ Արեգակնային բիծերու երեւման մէջ անկանոն պարբերական ընթացք մը կը նշմարուի։ Անոնց աւելի մեծ թիւը կը տեսնուի իբր մէկ անգամ տասնըմէկ տարիներու մէջ։ Այս բնութիւնն ունեցող յաջորդ երեւումը տեղի պիտի ունենայ հաւանօրէն 1904ին կամ 1905ին։ Շոգիին պաղելու եւ վար արեւին մէջ ինչալու վարկածին համեմատ, եւ ներկայ վիճակին մէջ ծակ մը թողելուն նայելով — որուն մէջ մեր երկրագունդին մեծութիւնն ունեցող երկու մոլորակներ կրնան ինչալ առանց այդ բացուածքին քովերուն դալիւլու — կը թուի թէ արդիւնքը փոխանակ երկրիս վրայ տաքութիւն ըլլալու, աւելի ցուրտ եղանակ մը պիտի ըլլայ։ Հարկաւ այս ծակը բուն իսկ արեւին վրայ չէ — թէեւ այդ մարմինը պինդ չէ այնպէս ինչպէս գիտենք պինդ կամ թանձր մարմինները — այլ՝ անոր լուսագունդին մէջ, արեւին լուսաւոր ներքին պատեանին մէջ, որ իբր 2,000 մղոն թանձրութիւն ունի։ Այս է լոյս եւ ջերմութիւն արտադրողը, եւ թերեւս արեգակնային ելեկտրականութեան կազմածը, որ իր ներքնագոյն կորիզունի տեղակնային գունդին մէջ իբրեւ ելեկտրականութեան արտադրիչ, Լուսագունդին մակերեսէն վեր կայ նուրբ խաւ մը, որ խել մը տարբեր կը պարունակէ։ Այնուհետեւ կու գայ կարմորակ կազմը, զխաւորապէս ջրածին, որմէ կը տարածուին խոշոր ամպեր կամ բարձրութիւններ, եւ յետոյ կու գայ պսակը, որ կը բաղկանայ կազէ եւ փոշիէ, արեւին շրջականերուն մէջ ամէնէն ընդարձակածաւալը։ Ասիկա մէկ միլիոն մղոնէ աւելի խորութիւն ունի։

Արեւին ուրիշ մէկ քննարկութիւն են անոր գունդին միացեալ մասերէն աւելի պայծառ բիծեր։ Կը կարծուի թէ ասոնք ամպեր են քալօփումի եւ ուրիշ փայլուն նիւթի, որոնք ժամանակ ժամանակ դուրս կ'արձակուին արեւին ներսի կողմէն։ Եւ արեւին ներքին մասը ինչէ՞ կը բաղկանայ։ Աստեղագէտները կ'ըսեն թէ անիկա կազային գոյացութիւն մըն է որ ճնշուած եւ ջուրէն աւելի ծանր խտութիւն մը ստացած է։ Լուսապատկերացոյցը գա-

ղափար մը կուտայ արեւին ծածկոցներուն կամ պատեաններուն բաղադրութեան վրայ, եւ միայն անկէ կրնանք եզրակացութիւններ հանել արեւին ներքին մասին նկատմամբ: Շատ մը մասնական խորհրդաւոր բաներ կան արեգակնային գունդին պատկանեալ: Եւ ասոնց մէջ ամէնէն փոքրը չէ սա իրողութիւնը թէ անիկա «միասին» չարժիր, անոր քանի մը մասերը միւսներէն աւելի արագ կը շարժին: Հոս մէջ բերենք Փրոֆ. Լանկլիի խօսքերը. «Արեւը թաւալում մը կ'ընէ քսանըհինգ կամ քսանըվեց օրուան մէջ: Կ'ըսեմ քսանըհինգ կամ քսանըվեց, վասն զի չդառնար ամբողջ իր մասերով ինչպէս կը դառնայ երկիրս, այլ՝ քանի մը մասերը միւսներէն աւելի արագ կը դառնան — ոչ միայն ոտնաչափով կամ մատնաչափով, այլ՝ դարձաւորութեամբ թիւով, ճիշդ իրր թէ կառքի անիւն մը շրջանակը մղոնի մը մէջ աւելի թաւալումներ ընէր քան շառաւիղները, եւ շառաւիղները՝ աւելի քան կեղրոնական մասը: Եւ միայն ասիկա է համոզիչ ապացոյց թէ արեւին մակերեսը ոչ թէ պինդ այլ՝ հեղուկ եւ կազային է»:

Ինչ մեծ ուշադրութիւն կը գրաւեն արեւին վրայի քանի մը բիծերը: Եւ սակայն բաղդատապէս քիչեր հետաքրքրութեամբ կ'ուսումնասիրեն նոյն իսկ արեգակնային գունդին կենսապարզեւ յատկութիւնը եւ ահագին զօրութիւնը: Եթէ անոր ջերմութիւնը հասնէր, մարդ պիտի ցնդէր առաւօտեան ցօղին պէս: Եթէ անիկա քանի մը միլիոն մղոն աւելի մօտ գար երկիրս, ամէն կենսաւոր դոյակ մօխիւրի պիտի փոխուէր: Մտածէ արեւէն արձակուած տաքութեան վրայ: Ըսուած է թէ, «Եթէ երկրիս տարեկան ամբողջ ծիրին վրայ մեր երկրագունդին նման գունդեր եւ ալիսարհներ քովէ քով շարուէին, ինչպէս վարդաբանի հատիկները կը շարուին չուանի վրայ, անոնցմէ ամէն մէկը արեւին ահագին տաքութիւնը այնչափ պիտի ընդունէր որչափ կ'ընդունի հիմա մեր երկիրը: Եւ եթէ մերինին նման 2,000,000,000 ալիսարհներ արեւին շուրջը շարուէին ամէն կողմերէ, անոնցմէ իւրաքանչիւրը այնքան պիտի տաքնար հինաւուրց Արեւէն որ քան մենք կը տաքնանք»:

ԱՐԵԳԱԿԱՆ ԲԻՇԵՐԸ. ԵՒ ՄԵՐ ՄԹՆՈՂՈՐՏԸ

(Փրոֆ. Ա. Կ. Սիլաբեռն)

[Նախորդ յօդուածն արդէն թարգմանուած էր հրատարակման համար եւ ահա հետեւեալն հասաւ

նոյն նիւթին վրայ: Եւ որպէս զի ընթերցողներ լիակատար գաղափար մը առնեն խնդրին վրայ, երկուքն ալ կը հրատարակենք: Խճ. Ա.-Է. Կ.]

Արեգակը, որ պարզ աչքով ամէն տեղ միօրինակ փայլուն կ'երեւի, շատ անգամ իր վրայ կ'ուսնայ մթադոյն մասեր, որ բիծեր կը կոչուին: Ասոնք սովորաբար հեռադիտակով միայն կրնան տեսնուիլ: Սակայն ժամանակ ժամանակ երեւան կուգան այն աստիճան մեծ բիծեր որ կրնան պարզ աչքով ալ տեսնուիլ: Այս տեսակ բիծեր խիստ հազուադիւս չեն: Տասը կամ տասըհինգ տարուան միջոցին կրնայ քանի մը անգամ պատահիլ որ արտասովոր մեծութեամբ բիծեր երեւան գան արեգակնային մակերեսին վրայ: Անոնք դիւրաւ կրնան տեսնուիլ մրոտած ապակիի մէջէն նայելով, կամ ճիշտ արեւածագին կամ արեւամուտին արեգակնային մակերեսը զննելով, մանաւանդ երբ օդին մէջ թեթեւ մշուշ մը ըլլայ:

Հեռադիտակին հնարուելէն առաջ գրեթէ ոչինչ գիտէին բիծերու վրայ: Այն ատենէն մնացած միայն երեք կամ չորս արձանագրութիւններ կան: Տարակոյս չկայ թէ այն ատեններ ալ ժամանակ ժամանակ մեծ բիծեր կ'ըլլային արեգակնային մակերեսին վրայ: Բայց հին դիտողներ կը կարծէին թէ այսպիսի ժամանակներ մօլորակ մը կ'անցնէր արեւին առջեւէն: Անոնք չէին կրնար խորհիլ թէ այդ սեւ կէտեր կրնային բուն արեւին մակերեսին վրայ ըլլալ: Հիմա գիտենք թէ բիծեր բուն արեգակին կը պատկանին եւ թէ անոնք անոր կազային մակերեսին վրայ խոռոչներ են:

Բիծերուն կազմութեան եւ բնութեան մասին մեր ունեցած ծանօթութիւնը ժ. Դարէն շատ անդին չանցնիր: Ստույգ է թէ հեռադիտակին հնարուելէն վերջը Կալիլէոսէ սկսեալ բոլոր աստեղագէտներ բիծեր տեսան արեգակնային մակերեսին վրայ: Սակայն մինչեւ ժ. Դարու սկիզբները եղած զննութիւններ պարզ արձանագրութենէ անդին չանցան: Այն դարուն մէջ էր որ սկսան հին եւ նոր արձանագրութիւնները խնամով զննել եւ ուսումնասիրել: Այսօրինակ ուսումնասիրութեամբ էր որ բիծերու դիրքին եւ երեւնալու ժամանակին նկատմամբ որոշ բաներ գիտցուեցան:

1825ին Շվապէ անուն Գերմանացի գիտնական մը սկսաւ փոքրիկ դիտակով մը ամէն օր զննել արեգակնային մակերեսը եւ բիծերը համընդով արձանագրել: Ասիկա շարունակեց մինչեւ 1751, երբ իր նախկին արձանագրութիւնները իրարու հետ

բաղդատելով նշմարեց թէ բիծերու երեւման մէջ իրր 10 տարուան շրջան մը կարայտինքն անոնք 10 տարին անդամ մը աւելի շատ կ'երեւնային : Այս գիւտը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերաւ աստեղագիտական շրջանակներու մէջ : Ակտան ամէն անկիւն պահուած հին արձանագրութիւնները պրպտելու ընդ Գերմանացի մը, Վոլֆ անուն, յաջողեցաւ ի մի հաւաքել 1610է սկսեալ ընդ տարձանագրութիւնները եւ գտաւ թէ այս շրջանը 10 տարի չըլլալով 11 $\frac{1}{2}$ տարի էր : Վերջերս ալ Վոլֆի յաջորդը 1749-1901, 152 տարուան միջոցին եղած ընդ լստահելի արձանագրութիւնները բաղդատելով գտաւ թէ բիծերը իրր 11 $\frac{1}{2}$ տարուան շրջան մը ունին : Հիմա այսպիսի շրջանի մը գոյութեան երբեք տարակոյս չյայտնուիր : Հիմա գիտենք թէ արեգակնային մակերեսը երբեմն օրերով եւ ամիսներով ազատ կ'ըլլայ ուրիշ բիծէ, եւ կ'ըլլէ երբեմն բիծեր երեւին, անոնք սովորաբար փոքր եւ աննշան կ'ըլլան : Այնուհետեւ բիծեր կ'սկսին աստիճանաբար աճիլ թէ՛ չափով եւ թէ՛ թիւով, անոնկ որ ժամանակ կու գայ, երբ ամէն օր արեգակնային վրայ բիծերու քանի մը խումբեր կը գտնուին եւ անոնցմէ ոմանք արտասովոր մեծութեան կը հասնին : Այս վիճակը կրնայ տեսնել քանի մը տարի : Այնուհետեւ դարձեալ կ'սկսին բիծեր աստիճանաբար նուազիլ մինչեւ որ քանի մը տարի վերջ դարձեալ խիստ հազուագիւտ կ'ըլլան : Շվապէ եւ Վոլֆ գտան թէ երկու յաջորդական աստատագոյն ժամանակներու միջոցը միջին հաշուով իրր 11 տարի է : Այս միջոցը երբեմն քանի մը տարի աւելի կամ պակաս կրնայ ըլլալ : Վերջին աստատագոյն տարիներն էին 1892-94 : Յաջորդ նուազագոյն տարիներն էին 1900-1902 : Հիմա ամէն բաց օր մէկ կամ աւելի խումբեր տեսնել կարելի է : Անցեալ Հոկտեմբերի սկիզբները երեւան եկաւ բիծ մը, որոյ նմանը շատ տարիներէ ի վեր տեսնուած չէր : Հոկտ. 10-12ին (Ն. Տ.) երբ այս բիծը կամ բիծերու խումբը արեգակնային կիզրոնին մօտ էր, այն աստիճան մեծ էր որ շատեր կրցան տեսնել զայն առանց դիտակի : Այն ժամանակ այդ խումբին ամբողջ մակերեսը 2,400 միլիոն քառ. մղոն էր, այսինքն աշխարհի ամբողջ մակերեսին 12 անգամէն աւելի :

Շվապէի իր կարեւոր գիւտը հրատարակելէն քիչ առաջ ուրիշ գիտնական մը նմանօրինակ գիւտ մը ըրած էր մագնիսական ասեղին վրայ : Կողմնացոյցը ծանօթ է ամէն մարդու : Դիտենք թէ անկաւ ո՞ր կողմ ալ դարձուի անոր ասեղը միշտ

դէպ հիւսիս կը դառնայ(*) : Յայտնի է նաեւ թէ, եթէ կողմնացոյցը տեղ մը անշարժ կերպով հաստատենք, ասեղն ալ անշարժ կ'ըլլայ : Ասիկա գրեթէ ճշմարիտ է կարճ ասեղ ունեցող կողմնացոյցներու համար : Երկար ասեղնէ ի վեր դիտուած է թէ ամէն կողմնացոյց ամէն օր ետ եւ առաջ խիստ փոքր շարժում մը կ'ունենայ : Այս շարժումը 10-15 սանթիմ երկայն ասեղ ունեցող կողմնացոյցներու վրայ հազիւ նշմարելի է : Ամէն օր արեւածագէն քանի մը ժամ վերջը ասեղին հիւսիսային ծայրը դէպ ի արեւելք շարժման վերջին ուղիքին կը հասնի : Այնուհետեւ կը սկսի աստիճանաբար դէպ ի արեւմուտք ետ երթալ մինչեւ որ կէսօրէն մէկ կամ երկու ժամ վերջը արեւմտեան կողմը վերջին սահմանին կը հասնի, երբ դարձեալ կը սկսի դէպ ի արեւելք շարժիլ : Այս ետ եւ առաջ շարժման քանակութիւնը ամառը աւելի է քան ձմեռը : Դիտուած է նաեւ թէ այս օրական շարժման քանակութիւնը տարբեր տարիներու մէջ միեւնոյն չէ, տարուէ տարի կը փոխուի : Շվապէի բիծերու 11 տարուան շրջանը դտնելէն առաջ ուրիշ գիտնական մը գտած էր թէ մագնիսական ասեղը 11 տարուան շրջան մը ունէր : Եւ երբ Շվապէ իր գիւտը հրատարակեց, ասեղնուեցաւ թէ ասեղին օրական փոփոխման ամէնէն շատ ժամանակը բիծերու առատագոյն տարիներու կը համապատասխանէր, եւ թէ այս երկու երեւոյթներն ալ իրարու ճշտիւ կը համաձայնէին իրենց ընդ տարանջամանութեամբ : Այս իրողութիւնը անկէ ի վեր անցած կէս դարու միջոցին անփոփոխի կերպով ապացուցուած է :

Այնուհետեւ երեւան եկաւ ուրիշ իրողութիւն մ'ալ, երբ արտասովոր մեծութեամբ բիծեր արեգակնային կեզրոնին մօտենան, կողմնացոյցներու ասեղներ փոխանակ սովորականին պէս հանդարտութեամբ ետ եւ առաջ շարժուել կ'սկսին առաջ արագ շարժիլ : Ասեղին այս վիճակը մագնիսական ճիւղում կը կոչուի : Կրնայ մագնիսական փոթորիկ ըլլալ, երբ օդը կատարելապէս սպառը եւ խաղաղ է : Անիկա երբեք կապակցութիւն չունի միջնորոտին հոսանքներուն յառաջ բերած սովորական փոթորիկներուն հետ :

Մագնիսական վրդովումներ սովորաբար բիծերու առատագոյն տարիներուն մէջ կը պատահին : 1882 Նոյ. 16ին մեծ բիծ մը կար արեգակնային մա-

(*) Կողմնացոյցին ասեղը ուղղակի հիւսիս կամ երկրի քաղաքին կողմը դարձած չըլլալով հիւսիսէն դէպ ի արեւմուտք քանի մը աստիճան հակեալ է մեր երկրին համար :

կերեսին վրայ : Անոր տարածութիւնը երկրիս ամբողջ մակերեսութիւն իբր 11 անգամն էր : Այն օր յառաջ եկաւ մագնիսական մեծ վրդովում մը : Կ'ըսուի թէ այն օրը մթնոլորտային երկկտրակա-նութեան հոսանքը շատ ուժգին էր :

1892 Փետր. 3ին արեգական սկաւառակին արեւելեան եզերքը բիծ մը երեւան եկաւ : Քանի մը օր վերջը երբ կեղրոնին մօտեցաւ, դիւրաւ կրնար տեսնուիլ պարզ աչքով : Ասոր քով 1882ի բիծը դաճած մը կրնար սեպուիլ : Յաջորդ ամիսներուն մէջ հրատարակուած աստեղագիտական թերթեր լեցուն են անոր յառաջ բերած մագնիսական վրդովման նկարագրութիւններով :

Սովորաբար կողմնացոյցի ասեղին օրական շարժումը $\frac{1}{30}$ աստիճանէ շատ աւելի չըլլար : Վերոյիշեալ երեք թուականներուն մէջ մագնիսական փոթորիկի ժամանակ ասեղը իւրաքանչիւր երկու վայրկեանի մէջ իբր 3 աստիճան շարժած էր, այնպէս որ դիւրաւ կրնար տեսնուիլ մինչեւ անգամ փոքր կողմնացոյցներու վրայ :

Վերոյիշեալ երեք թուականներու մէջ, նաեւ ամէն անգամ որ մեծ բիծ մը գտնուած է արեգական կեղրոնին մօտ, փայլուն հիւսիսային երեւան եկած են հիւսիսային երկիրներուն մէջ, Հոկտ. 31ին առաւօտեան մօտ Նիւ Եորքի կողմերը տեսնուած է հիւսիսայգ մը, որ լոյսի եւ գոյներու ակնախտիդ տեսարան մը կը պարզէր : Նոյն օր Աւստրալիոյ մէջ ալ հարաւային բեւեռին կողմը նմանօրինակ տեսարաններ տեղի ունեցած են :

Աստեղագէտներ սովորաբար արեգական բիծերուն կը վերագրեն այս տեսակ երեւոյթները : Մագնիսական ասեղին օրական ետ եւ առաջ շարժումը, այս շարժման քանակութեան եղանակներու հետ փոխուիլը եւ բիծերու 11 տարուան շրջանին համաչափ եւ համաձայն շրջանը անժխտելի կերպով կը ցուցնեն թէ արեգական եւ մեր երկրին մէջտեղ տեսակ մը յարաբերութիւն կայ, զոր դեռ կարելի չէ մեկնել :

Գտնուած են մարդիկ, որ ջանացած են աշխարհի վրայ երեւան եկած մթնոլորտային ամէն փոփոխութիւն արեգական վերագրել : Մեր մթնոլորտին տարեկան միջին ջերմութիւնը տարուէ տարի կը փոխուի : Երբեմն յաջորդաբար քանի մը տարի ձմեռները սովորականէն աւելի խիստ կ'ըլլան : Յետոյ կու գան ուրիշ քանի մը տարիներ որ բաղդատաբար աւելի մեղմ կ'ըլլան : Կարծողներ կան թէ մեր երկրին մթնոլորտին տարեկան ջերմութիւնը արեգական բիծերու երկու կամ աւելի շրջաններուն համապատասխանող շրջան մը ունի : Նոյնպիսի շըր-

ջաններ կը գտնեն մթնոլորտին խոնաութեան մէջ ալ : Երբեմն տարիները չոր կ'ըլլան, երբեմն ալ անձրեւոտ : Ոմանք կը կարծեն թէ մեր տարիներուն չոր կամ խոնաւ ըլլալուն ալ պատասխանատու են արեգական բիծերը : Ոմանք Հնդկաստանի յաճախադէպ սովերուն մէջ պարբերականութիւն գտնել ջանացած են : Վերջերս սկսած են այս նպատակով ուսումնասիրել Հնդկաստանի այլեւայլ կողմերու օգրեւութարանական արձանագրութիւնները : Այդ երկրին արեւելեան եւ արեւմտեան մասերուն արձանագրութիւնները իրարու հակասական արդիւնքներ կու տան : Տարակոյս չկայ թէ այդ երկրին երկրաբանական վիճակը մեծաւ մասամբ պատասխանատու է այս արդիւնքի զանազանութեան :

Գիտնականներէ ոմանք կը հաւատան թէ երկար ուսումնասիրութեամբ մարդիկ պիտի կարենան գիտականօրէն բացատրել այս ամէն հակասութիւններուն պատճառը : Վերջերս այս բանը աւելի մեծ ուշադրութիւն գրաւել սկսած է գիտական շրջանակներու մէջ :

Սըր Նորմըն Լաքլըր եւ մի քանի ուրիշներ վերջերս ըսած են թէ արեգական բիծերը չեն որ ազդեցութիւն կ'ընեն մեր մթնոլորտին վրայ, այլ արեգական շուրջը շատ անգամ երեւան եկող վարդագոյն ցցուածքները (prominences) . որովհետեւ, կ'ըսեն, բիծեր արեգական բաղդատաբար փոքր մէկ մասը կը կաղմեն, քանի որ վարդագոյն ցցուածքները արեգական կազային մթնոլորտին շատ աւելի ընդարձակ մէկ մասին վիճակը կը ցուցնեն : Ուրիշներ կը պատասխանեն թէ այս ցցուածքներ, որ գրեթէ միշտ կան արեգական շուրջը, պարտէին ամէն ատեն այսպիսի երեւոյթներ յառաջ բերել : Հաւանական է թէ այս երեւոյթներուն պատճառ են թէ՛ բիծերը եւ թէ՛ ջահերը (faculae) . որ արեգական մթնոլորտին վրայ ընդարձակ անպայման մասեր են, որ բիծերու հետ յարաբերութիւն ունին :

ՕՃԱՌԻ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՏԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

Քէյփթաունէ Թայգի թղթակիցներէն մէկը սա խնդիրը յարուցած է թէ Օճառի գործածութիւնը Անգղիական ցեղին վատառողջութեան պատճառն է : Ստպէս կը գրէ . Ըստ իմ կարծեաց, ինչպէս չափահասներու՝ նմանապէս մանուկներու լուացման մէջ Օճառին չափազանց կիրառութիւնը աւելի պատճառ է առողջութեան խաթարման քան զոր ժողովուրդը գիտէ : Ամենակալը մեզի մեր մարմինը օժտած է բնական իւզով մը մեր մորթերուն պաշտպանութեան համար, եւ մարդիկ մեզի բան մը կու տան զանիկա վտարելու

ՅՈՒՅԱԿ ՊԱՏՈՒԱՐԺԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԱՅ

ԱՂՔԱՏԻԿ ՏՂՈՑ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ Ի ՊՐՈՒՍԱ 1903

Բարերար ոմն Պրուսա 540, Պօղոս էֆ. Վարդապետեան Պալքքէսէր 20 զրուշ. Օր. Մարաշիան թէյ. Բարերար ոմն Պրուսա 1 հնդկահաւ. Վարդան էֆ. Մելքոնեան Պրուսա 40, Տիկին Թագուհի Պօտուրեան Պրուսա 20, Օր. Թագուհի Թովմանեան Պրուսա 20, Տիկ. Սերինա Պօտուրեան Պրուսա 40, Տիգրան էֆ. Տէր Վահանեան Մուսանիա 20, Կարապետ էֆ. Արապեան Պրուսա 20, Հաճի Մինաս էֆ. Քէօլեան Պրուսա 20, Գրիգոր էֆ. Փափազեան Պրուսա 140 զրուշ. Տիկ. Նէքաար եւ Նազիք Թաշճեան Պրուսա չաքար. Մարտիրոս էֆ. Էլմահան Պրուսա 20, Օր. Մարաշիան չաքար, պտուղ եւլն. 20, Տօղթ. Գրիգոր էֆ. Տուգազեան Պրուսա 30, Տօղթ. Գրիգոր էֆ. Մկրտիչեան Պրուսա 54, Փիլիպպոս էֆ. Տէր Վահանեան Պրուսա 10, Պօղոս էֆ. Պամաճեան Պրուսա 40, Միհրան էֆ. Քէօլեան 30 զրուշ. Աքրահամ էֆ. Շէհիրլեան պարկ մը ալիւր. Օրք. Վարժուհիք Ազգ. վարժարանի 40 զրուշ. Բարերար ոմն 6 հնդկահաւ. Յակոբոս եւ Կարապետ էֆ. Թէոսեան Պրուսա 55, Տելեմաք էֆ. Սարրեան երեք քաշ կարկանդակ Պրուսա 20, Հաճի Յակոբոս էֆ. Օրազեան Պրուսա 20, Մելքոն էֆ. 2. Պաղտատարեան 64, Օր. Ֆիլոս Էլմահան 20, Գրիգոր էֆ. Սրմաքէչեան 10, Օր. Արմենուհի Գարաքէչեան 5, Յ. Կ. Կուրտիկեան Նզրարք 59, Կարապետ էֆ. Կուրտիկեան 60, Օննիկ էֆ. Մօմճեան 20, Գրիգոր էֆ. Սարրաֆեան 40, Արրահամ էֆ. Գարահանեան 60, Արթաքի էֆ. Ղուկասեան 20, Գեր. Յովհաննէս եպօ. Արշարունի 20, Արթ. Տէր Զաւէն քահանայ 20, Ասատուր էֆ. Զավտարեան 10, Օննիկ էֆ. Ֆընտրգեան 60, Արամ էֆ. Ֆընտրգեան 20 զրուշ. Իքրանոսեան Նզրարք երկու ծրար կտաւ. Երնւանդ էֆ. Շիրինեան Մուրադայ 5, Հաճի Թագուհի էֆ. Ամիրահան Մուրադայ 5, Նշան էֆ. Ալիքսանեան Մուշ 40, Միրիճեան էֆ. Գալփաքեան 108, Ալիքսան էֆ. Ղուկասեան 20 զրուշ. Բարերար ոմն ոչխար մը. Ալֆօնս էֆ. Միխայիլ 27, Արտաշէս էֆ. Միխայիլ 5, Յակոբ էֆ. Մալմայիլեան Միխայիլ 10, Պօղոս էֆ. Վարդապետեան Պալքքէսէր 8, Գրիգոր էֆ. Սարրաֆեան Պալքքէսէր 5, Յակոբոս եւ Գառնիկ էֆ. Պօտուրեան 94, Արթ. Բահանայք Նկեղեցւոյ 60 զրուշ. Բարերար ոմն 2 հնդկահաւ. Մաքսուտ էֆ. Թէոնեան 10, Յովսէփ էֆ. Սարեան 20, Գեր. Կարապետ վարդապետ Մկրտիչեան 20, Կարապետ էֆ. Մարսվանեան 20, Կարապետ էֆ. Միքայէլեան 20,

Գարիպեան էֆ. Գիրիշճեան 20, Գառնիկ էֆ. Փաշաճեան 20, Սահակ էֆ. Սըվազեան 10, Կարապետ էֆ. Տէրվիշեան 20 զրուշ. Բարերար ոմն 3 հաւ. Տիկին Փաշաճեան 28 հաց. Տիկին Վարսենիկ Նէշթէրճեան 40 զրուշ. Հաճի Սերովքէ էֆ. Գուրարիեան մէկ ոչխար. Գարեգին էֆ. Մաւեան մէկ ոչխար. Բարերար ոմն 6 հնդկահաւ. Արիստակէս էֆ. Յովհաննէսեան 20, Միհրան էֆ. Պալթեան 20 զրուշ. Յարութիւն էֆ. Հանդէպեան զօզազ. Պետրոս էֆ. Պզտիկեան Ռոստոթոյ 10, Անտոն էֆ. Թէրգեան Էնիկըրիւ 10, Բարերար ոմն 108 զրուշ. Յովակիմ էֆ. Գաւթոնեան 40 հաց, ի յիշատակ իւր հանգուցեալ մօր. Կարապետ էֆ. Եւսմուրթաճեան 20 հաց. Ազնիւ էֆ. Սաւուրճեան 20 հաց. Ոմն Քրիստոնէայ 20 հաց. Հաճի Պետրոս էֆ. Տիարպէքիրլեան մէկ ոչխար. Ազնիւ էֆ. Սանճեան 20 զրուշ. Կարապետ էֆ. Խօպհօշեան մէկ ոչխար եւ ի յիշատակ հանգուցեալ Գրիգորիսի 60 հաց. Գրիգոր էֆ. Պետրոսեան մէկ ոչխար, ի յիշատակ իւր հանգուցեալ հօր. Բարերար ոմն մէկ ոչխար. Տիկ. Երանուհի Կ. Պօտուրեան մէկ ոչխար. Ստեփան էֆ. Մինասեան 20 զրուշ. Տիկին Գարակէօղեան մէկ ոչխար. Գառնիկ էֆ. Տէր Բարթոլ 20, Օր. Ա. Ս. Պ. 236, Տեար Ճ. Յ. 1428, Միս Նօյթ 20 զրուշ. Մր. Պօլուսին Նարինշ, չաքար. պատկերներ. Տեար Ա. Կ. Պ. 30, Զննօր էֆ. Գալփաճեան 20, Մինաս էֆ. Մալեան Պարտիզակ 10, Գրիգոր էֆ. Միսայեան Պարտիզակ 5, Մանուկ էֆ. Թաղէոսեան Պարտիզակ 5, Սիմոն էֆ. Կ. Սէֆէրեան 27, Բարունակ էֆ. Սինէմեան 20 զրուշ. Բարերար ոմն 100 նարինշ. Նասիպ էֆ. Քիւրքճեան 20 զրուշ. Ոմն 70 սիմիա. Յովակիմ էֆ. Գալթոնեան 20 զրուշ. Բարերար ոմն 3 գառնուկ. Յովհաննէս էֆ. Սալաուրեան 10 զրուշ. Սմբատ էֆ. Դուրթեան 14 գրեանք. Բարսեղ էֆ. Եազըճեան 5, Համբարճում էֆ. Ուլիկեան Տիարպէքիր 60 զրուշ. Ալիքսան էֆ. Տէր Բարթոլոմէոսեան րրինճ, Կարապ. Յովհաննէս էֆ. Զատրըճեան Նիւ Եօրք 108 զրուշ. Կարապետ էֆ. Տէրվիշեան 1 գառնուկ. Բարերար ոմն 108 զրուշ. Կարապետ էֆ. Հէքիմեան 1 գառնուկ. Յարութիւն էֆ. Վարդանեան 4, Սարգիս էֆ. Աւագեան 4, Յակար էֆ. Քէօսէլեան 4, Յովհաննէս էֆ. Երանեան 4, Հաճի Սալաուր էֆ. Պզտիկեան 4, Յովսէփ էֆ. Հալկազն Պոլիս 54, Տիկ. Արմենիցա Նօտուլեան 5, Ստեփան էֆ. Տինկիլեան 27, Գեր. Ա. Ս. Վարդանեան Ֆրէզնօ 145 զրուշ. Երիտասարդաց ժողով Պրուսա թուղթ, գրիշ.

Տիկին ոմն Լանկա 20, Թարութիւն էֆ. Արմաղան-
եան 10, Անդրանիկ էֆ. Օհանեան 10, Թովհաննէս
էֆ. Պաղարճեան 10, Արմենակ էֆ. Մէջարեան 5,
Մարտիրոս էֆ. Զարիֆեան 40 :

Գեր. Մ. Թ. Գարբիէլեանի ձեռամբ Խարբերդ
վարի թաղ 501 $\frac{1}{4}$, այսինքն Գեր. Մ. Թ. Գարբիէլե-
եան 20, Տիկ. Մ. Թ. Գարբիէլեան 5, Թովսէփ Թ.
Գարբիէլեան 2, Տէր եւ Տիկին Լալէճեան 15, Տէր
եւ Տիկին Պաղտատար Մ. Առաքելեան 15, Տէր եւ
Տիկին Խաչեր Տ. Մկրտիչեան 14 $\frac{1}{2}$, Տիար Սարգիս
Մուրատեան 30, Տիկին Ս. Մուրատեան 10, Տէր
եւ Տիկ. Կիրակոս Խոսրոյի 10, Տեար Գրիգոր Բեր-
րիցի 5, Տեար Պօղոս Իգնատիոսեան 5, Տիկին Հայ-
կանուշ Իգնատիոսեան 2, Տեարք Գրիգոր Իզմիրցի
5, Թովակիմ 1, Աստուր Ժամկոչեան 20, Թարութիւն
Վարդանեան 1, Սարգիս Պուճիգանեան 5, Թովմաս
Թումանճանեան 5, Կարապետ Զորիկեան 5, Տէր եւ
Տիկ. Տ. Մանուկեան 7, Տեարք Մկրտիչ Համբար-
ձումեան 10, Թովակիմ Տօնապետեան 10, Տէր եւ
Տիկին Փէշէքէրեան 6, Որսաէր քոյր մը 1, Ժամ-
կոչ եղբայր $\frac{1}{2}$, Տէր եւ Տիկ. Պ. Զըպեան 15,
Տեարք Թովհաննէս Աղնցի 5, Կարապետ Բայրիկեան
5, Այլի Տիկին Աննա եւ Որդիք 5, Տեար Մելքոն
Պէշնէեան 54, Գեր. Թակոր Անտօնեան 20, Տէր եւ
Տիկին Զէվարեան 50, Տիկ. Մարգրիտ Զէվարեան
2, Տեարք Կարապետ Տինճեան 5, Թակոր Տինճեան
2, Թովակիմ Աղաէնցեան 5, Թովմաս Թակորեան 5,
Պօղոս 5, Հաճի Աւետիս Պարսամեան 5, Բրոֆ. Ն.
Թէնէքէճեան 20, Անտօն Կարապետեան 10, Թով-
հաննէս Պուճիգանեան 10, Գասպար Պարսամեան 5,
Համբարձում Ժամկոչեան 2 $\frac{1}{2}$, Թարութիւն Պար-
սամեան 5, Տիկին Խուսար 2, Տէր եւ Տիկ. Մ. Ա-
ղաէնցեան 20, Տեար Մանուկ Զէլօեան 2 $\frac{1}{2}$, Տիկ.
Վարդեր Զէլօեան 1, Տեարք Թակոր Պետրիկեան 5,
Ալէիմ Տաղօեան 5, Թովհաննէս Նպարավաճառ 5,
Պետրոս Մանուկեան (որդ մը) 3, Այլ եւ այլ որդեր
1 $\frac{1}{4}$, Տիկ. Արշալոյս Ա. Եւստուֆեան 5, Թուր-
ֆանտա Մովսէսեան 5 :

Օրք. Միանձառայ Գարբիէլեան 20, Մարիամ
Արքանաեան 20 զրշ. Տեար Թարութիւն Աճէմեան
Պանտրմա գործածուած փուլ. Օր. Պաշտառ Օհան-
եան Եէնիճէ 5, Արսլանպէկի ժողովուրդ 10, Տիկ
Հոփիսիմէ Թակորեան Արսլանպէկ 2, Գեր. Համբար-
ձում Գէորգեան եւ Տիկ. Մուրատչայ 10, Տեարք
Թակոր Սահակեան Խարբերդ 540, Թարութիւն Գա-
ղանճեան Խարբերդ 108, Ուրիշ բարեկամներէ Խար-
բերդ 35, Մարգուանի ժողովուրդ 114, Թարութիւն
էֆ. Կոստրիկեան 324, Գեր. Մ. Փափաղեան Ան-
թաղ 108, Տեար Հաճի Բոսթի 20, Օր. Տիմիթրա
20, Սկիւտարի ժողովուրդ 84, Տեար Արաքն Օհան-
եան 15, Տէր եւ Տիկ. Մ. Շահանկերեան 108, Տեար
Խաչատուր Էլմաեան Միխայիլ 25, Գեր. Մովսէս
Տուպայեան Ամասիա 216, Տեարք Կոստանդ Պօյա-
ճեան 20, Միսաք Տէրվիլեան Մէլանիկ 108 :

Տեար Ն. Թովհաննէսեան Ռուսուզ ֆր. 15, Ե-
րիտասարդաց ժողով 5, Գեր. Դ. Գէորգեանց 5,
Տիկ. Ե. Գէորգեանց 10, Գեր. Կ. Շահվէլեան 5,
Մէթափառ Եկեղեցի 11, Օր. Ո. Անտօնեան 2, Ոմն

2,50, Տեար Պ. Թովհաննէսեան 4, Տեար Արքանաժ
Գօթէլեան 3 = 272 զրշ. :

Գեր. Տօքթ. Ճ. Բ. Կրին Նուէր «ոմն» 173, Տեար
Գէորգ Զիզմէճեան Մարգուան 20, Տեարք Բրոֆք.
Թակորեան Մարգուան 10, Սըվազլեան 10, Տաղ-
լեան 10, Թաշճեան 5, Տիկին Մաննիկ Լուծֆեան
10, Տեար Կարապետ Հէլվաճեան Պարտիզակ 108,
Տիկին Սարա Տօնիկեան Ագսար 47, Տեար Զօն
տ'Արթին Բերա 20, Արսլանպէկի ժողովուրդի գան-
ձանակէն 8, Տեարք Սարգիս Կճաեան Արսլանպէկ 5,
Թովսէփ Ալթունեան Արս. 5, Վարդան Նազարեան
Արս. 2 $\frac{1}{2}$, Արշակ Եագուպեան Պարտիզակ 20, Ար-
մենակ Տէր Թակորեան Պրտ. 10, Սարգիս Գասպա-
եան Պրտ. 10, Գեր. Տօքթ. Ռ. Զէյմպրդ Պրտ. 20,
Տեար Տօքթ. Թ. Տէր Ստեփանեան Պրտ. 20, Գեր.
Մ. Ռէօլլըր 27, Գեր. Սիմօն Պապասինեան Սամ-
սոն 127, Գեր. Արփիար Վարդանեան Էրզրում 216 :

Գեր. Ասատուր Նիկողոսեանի ձեռամբ Զարսան-
ճաղ 180, այսինքն Տեար Գրիգոր Հօլորիկեան 20,
Տիկին Ե. Հօլորիկեան 10, Տեար Մանուկ Հալաճ-
եան 10, Գեր. Ասատուր Նիկողոսեան 10, Տեարք
Մերկերիոս Վասկերցեան 10, Օղտայ Սեւոյեան 10,
Պօղոս Նալպանտեան 10, Կարապետ Փէշէքէրեան 5,
Կարապետ Վասկերցեան 5, Կարապետ Թակորեան 5,
Սարգիս Կարապետեան 5, Խաչատուր Վասկերցեան
5, Ռաճան Վասկերցեան 5, Վարդիկ Վասկերցեան
5, Թակոր Փէշէքէրեան 5, Ալիքսան Կոփոյեան 5,
Տիկին Եւա Հօլորիկեան 5, Տեարք Եղան Մելքօն-
եան 5, Մանուկ Թաթոյեան 3, Աղէքսանդր Նալ-
պանտեան 3, Տիկնայք Մարթա Թաթոյեան 2 $\frac{1}{2}$,
Եղսա Թաթոյեան 2 $\frac{1}{2}$, Տեարք Պաղտատար Թէր-
զեան 2 $\frac{1}{2}$, Մանուկ Բուղոյեան 2, Տիկին Աղաւնի
Բուղոյեան 2, Տեարք Վարդան Դանդաղեան 2,
Թովսէփ Ենովքեան 2, Խարաէլ Թաթոյեան 2, Տիկ-
նայք Եղսա Գաղանճեան 2, Եղսա Փէշէքէրեան 2,
Վարդիկ Ղուկասեան 2, Վարդուհի Նալպանտեան 2,
Մլախ Ենովքեան 1 $\frac{1}{2}$, Տեարք Պետրոս Տէրոյեան 1,
Օվան Թէրզեան 1, Թակոր Գաղանճեան 1, Աւետիս
Աղիկեան 1, Միքայէլ Թաթոյեան 1, Տիկնայք
Սուլթան Աղլիկեան 1, Եղսա Խաթունակեան 1,
Մարիաթուն Գաղանճեան 1, Սառա Ուրֆալեան 1,
Խաչիաթուն Ենովքեան 1, Խաթուն Թէրզեան 1,
Աննա Ղազարեան 1 :

Տեարք Միրիքէլամ Որդիք 216, Թովսէփ Փա-
փաղեան 54, Արմենակ Մօրճիկեան 40, Արամ Ար-
մաղանեան 5, Ստեփան Տինկիլեան 27, Ատաբա-
զարի ժողովուրդ 400, Տեար Թակոր Մօրճիկեան
108, Մալաթիացի որդաց ճամբու ծախք 400, Օր.
Էրիզա Մօմճեանի ճամբու ծախք 236, Տէր եւ Տիկ.
Մ. Տէր Նիկողոսեան 40, Տեար Դանիէլ Պէնալի-
եան Եէնիճէ 20, Օր. Թերեզա Մինասեան 108,
Մարգուանցի երկու որդաց ճամբու ծախք 216,
Գեր. Թորոս Բէնաթիկեան Միխայիլ 17, Տեարք
Սթրաթի Ֆիլիփօղլու Միխայիլ 20, Զէնոր Կիւլմէզ-
եան 3, Բրոֆ. Հայկազեան Գոնեա 29, Մանուկ
Բարսեղեան Գոն. 10, Թարութիւն Պաթիկեան Գոն.
5, Աւետիս Դանիէլեան Գոն. 5, Մարտիրոս Սէմէր-
ճեան Գոն. 5, Զանապարհի ծախք վերադարձուած

Պատ. Ռէօսլըրի ձեռամբ Գերմանիայէ 8, Գեր. Արիիար Վարդանեան Կարին Օրացոյցի հասոյթ 183, Բարերար ոմն 5 հնդկահաւ 20, Տիկին Ե. Թէոսեան 108, Կէօզտաղէն Ս. Արապեան էֆէնտիճեռամբ 48, ալսինքն ինքը 13, Ե. Վարժապետեան էֆ. 5, Ա. Ռոզանեան էֆ. 5, Ս. Նալպանդեան էֆ. 5, Ա. Թէփէլեան էֆ. 5, Օրացոյց 15, Ռոտոսթոյէն Պատ. Ա. Մօմճիատիսի ձեռքով 200 զրուշ :

Ներկայ տարւոյս մէջ ցարդ դեկտ. 8/21 ընդունուած ընկի նպաստները հազիւ 200 ոսկիի կը հասնին . այս գումարն ալ մեծամասամբ Օրացոյցներու միջոցաւ պոյացած է : Ունեցած ենք 1186 լիրա եւ 89 դահկան ծախք . ունինք 162 լիրա 82 դահ. բաց մը , եւ անցեալ տարուան 116 լիրա 94 դահկան բացով կ'ունենանք մօտ 280 լիրայի պարտք մը : Մատուռին փչկելովը եւ բաղանիքին նորոգումով , ինչպէս նաեւ երկու տարուան մէջ տեղերներն եւ ալլուր զրկուած 45 աղայոց համար եղած արտաքոյ կարդի ծախուց պատճառաւ սոյն պարտք գոյացած է : Աստուծոյ խոստմանց , Վեհ. Կայսեր շնորհաց ու բարերարաց առատաձեռնութեանց վստահելով չենք յուսահատիր այս պարտքին պատճառաւ , մանաւանդ որ 1904 յուլիս 1/14ին Հաստատութեան 30րդ Յօդուանը ըլլալով , վստահ ենք որ հետուէն ու մօտէն կարենոր նպաստներ պիտի հասնին :

Տարին կ'աւարտենք 60 պատասպարեալներով . հետզհետէ կը զրկուին փոքրիկ որսուհիներ , որով թիւը տակաւ առ տակաւ կը ստուարանայ :

Գացող որբերը ընդհանրապէս գոհացուցիչ վիճակ ունին . ոմանք վարժուհի են եղած , ուրիշներ գոյէճ են մտած , ոմանք ալ տանտիկին տնտեսիներ են եղած :

Բոլոր նպատողներու ջերմագին շնորհակալութիւններ յայտնելով եւ մաղթելով ճոխ վարձատրութիւն ի Տեառնէ :

Մնամք միշտ աղօթարար

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Հիմնադիր Տնօրէն

Պրուսա , 24 Դեկտ. 1903

Թրքերէն Աւեսաքերի մէջ Պրուսայի Աւետ. Եկեղեցւոյ քարոզիչ Արժ. Պատ. Ե. Շամիկեան , տեղւոյս Աւետ. վարժարանաց համար թրք. Աւեսաքերի թիւ 36 եւ 37ի մէջ Որբանոցին նկատմամբ երկարօրէն խօսած է : Միայն հետեւեալ տողերը կը քաղենք նոյն երկու թիւերէն .

«Մէքթէպին հալը հաղըրը պապընտա տօսթլարա մուրթասար պիր մաշիււմաթ վէրիւմէսի աէ զանն իտէրիւմ միւնասիպ օլուր : Կէշմիշի պիլէմէզ իսիմաէ , շու 19 ալլարաան պէրու զանն իտէրիւմ քի մէքթէպին տախիլի հալինի աճիգլէրինին եազընտան թանըաղը դատար թանըյան փէք աղ տօսթլար վար տէր իսէմ , միւպալաղա էթմիշ օլմայաճազըմ : Վասաթ հիւսապ իլէ հաֆթատա պիր տէֆա սուրէթի մախսուսէտէ զիյարէթ իթմիշիմ . անըն էլպիսէ , թա'ամ վէ ուսուլը թէարիսիլէսինէ օլտուգճա աշինա օլմուշըմ . ահվալը ուսուլմիշսինի մէմնուհիլէթպախշ հալտէ կէօրիւպ մէսրուր օլմուշում , թա'ամլար միւնասիպէթինտէ , եաթագլար վէ եաթագ օսալարը թէմիշ հէմ աէ հավատար , մէքթէպին համամը տախիլինտէ վէ միւնասիպէթի , չօճուզլարըն օլուն վէ էյլէնճէ եէրլէրի խօշ հէմ վասի , էյթամ մէսոււ վէ շէն լէհլի օլարագ , արալարընտա պուլունան մէմնուն օլմամագ էաէմէզ զանն էաէրիմ : Պիր տէֆա' խալալ էաինիլ քի , պու վալիտէյնի դայալ իթմիշ գուզուլար ճիւմէթէն հայրի'կ տէյէրէք , հէր պիր ինթիլաճլարը իչիւն սալթ պիր տաէմէ միւրաճա'աթ էաէրլէր . . . : Պու կիպի ճէլիլ վէ էհէմմիշէթի պիր իշաէ հիսսէտար օլմագ իչիւն էլ ուզաթմագ նէ գատար 'աղիմ պիր իմթիլագ տրր : Շու թէէսիսաթըն մամուրիլէթի իչիւն , ճէմա'աթըմըզըն համիլէթմէնտան էֆրատընըն վէ կիլէք ճիւմէէրիսէլէրին վէ բուհպանլարըմըզըն տիգաթլարընը տալէթ էաէրիմ . . . : Իւմիա էաէրիմ քի տօսթլար պու խուսուտա իչիլմէքաէն մէմնուն գալաճագարր կիպի , ճէօլէրլիլքլէրի իլէ աէ եէթիմլէրի մէմնուն էաէճէքլէր տիր : »

«1903 Յունուարտան Դեկտեմբեր նիհայէթինէտէք Պրուսապ վազը էյթամիսանէնին իրաւ վէ մէտարիֆաթընըն միւֆթատաթը վէ թէֆէրուաթը իքի ալլըր աէֆթլէրլէրաէ կէօզաէն կէչիլիլ 12-21 սահիֆէտէ իրաւ վէ Չինճի աէֆթլէրաէ 75-145 սահիֆէլէրաէ մէտարիֆաթը պէյան օլտուզու իւզրէ թաթպիլալաթը տօլրու պուլունտուզունը թաստիգ իտէրիլ» :

Պրուսա Ինճիլի ճէմա'աթը վալիլի

ԵՂԻԱ ՇԱՄԻԿԵԱՆ

Կեդրոնական վարժարան Միւտիրի

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ Բ. ԵԱԳՈՒՊԵԱՆ

Հ. ԹԱԳԻՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Քիլիսէ Մէճլիսի քեաթիպի

ՍԱՐԳԻՍ Զ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Պրուսա , 19 Դեկտ. 1903

համար, որով մեր մարմինը նշառակ ըլլայ յօղացա-
ւութեան, ցրտառութիւններու եւ ամէն տեսակ
հիւանդութիւններու եւ ախտերու: Օճառը կը
բանայ մորթին ծակօրէքները, ներս կը մտնեն ախ-
տեր եւ աղտեղութիւններ, եւ մորթը կը պատ-
կինուի շուրջը թռչողոց ոեւէ աղտեղի նիւթով:
Նայեցէ՛ք այս երկրի Բաֆրին, որ շատ բան չկոր-
սընցներ իր ֆիզիքական ոյժէն մինչեւ չքաղաքա-
կրթութիւն: Սոյն յօդուածը գորղը օճառ գործածած
չէ — գործածած է միայն յոյժ հաղուադէպ առիթ-
ներու մէջ — աւելի քան երեսուն տարիներէ հե-
տէ: Իր տարիքը վաթսուէն աւելի է, աշխարհիս
մէջ ամէնէն դժուար գործերն ըրած է, ծովու վրայ՝
քսանըօթը տարի, եւ երբեք ունեցած չէ ոչ յօղա-
ցաւ եւ ոչ նման հիւանդութիւն մը, եւ հազիւ եր-
բեք զանց կ'ընէ իր առաւօտեան սպունգի լոգան-
քը ամառ, ձմեռ, կան մարդիկ, որոնց գործը ժա-
մանակ ժամանակ կը ստիպէ զանոնք օճառ կամ
սոտա գործածել, բայց ազգին մեծամասնութեան
համար չէ այդ: Հասարակութեան ազնուական
դասակարգն է որ վատառողջութեան կ'ենթարկուի:

Լոնտոնի Լէսթը հանդէսը կարծիք կը յայտնէ
թէ այս տեսութեան մէջ կայ բան մը թէ օճառը,
մորթէն բնութեան իւրը վտարելով, մարմինը կ'են-
թարկէ մանրէներու եւ ցրտառութեան: Եւ ինչի՞
չենթարկեր: Այսու ամենայնիւ Լոնտոնի Հոֆ-
ֆել թերթը երբեք լրջօրէն չառներ այս վարկա-
ծը, եւ կ'ընէ թէ «շատ զուարճալի է այդ» բայց
թէ «յուսալի է որ այդ թղթակիցը չհրաւիրուի ա-
պացոյցներ բերել իր խիզախ վճիռներուն ի հա-
տառութիւն: Մենք կարող ենք ոեւէ կերպով
վատահայեցել զանիկա թէ մեր հասարակութեան
սղբաւ դասակարգը ներկայիս մէջ վատառողջ ըլ-
լալու ոեւէ վտանգի ներքեւ չգտնուիր, եթէ այդ
վատառողջութեան պատճառն է անոնց մարմին-
ներուն հանապազօրեայ լուացումը օճառաջրով:
Սոսկումը, որով հիւանդանոցի հիւանդը կը նկա-
տէ լողանքի անհաճոց գործողութիւնը, բաւա-
կան վկայութիւն է զայս հաստատելու համար:

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

(Յ. Գ. Գ.)

Տարեգլխի առիթով Հայ թերթերէ ոմանք իրենց
առաջին թիւերը սովորականէն ընդարձակ ըրին
եւ ամէնքն իրենց պարունակութիւնը ուշագրաւ:
Յօդուածներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէին
պատմութիւններ եւ նորալէպեր: Այս բացառիկ թի-

ւերուն մէջ ուսանաւոր կամ յօդուած ունէին Ռ. Յ.
Պէրպէրեան, Հրանտ Ասատուր, Սիպիլ, Բարգէն
եւ Մուշեղ վարդապետները եւ ուրիշ կարող գրիչ-
ներ: Առ այժմ պիտի չձեռնարկենք ընդարձակ տե-
ղեկութիւն տալ այդ յօդուածներուն վրայ: Կ'ու-
ղենք ուշագրութիւն հրաւիրել յօդուածի մը վրայ՝
միայն որ Արեւելի մէջ երեւցաւ:

Ս. Պ. Պայեան Արեւելի 5,452 թիւին մէջ կը
քննադատէ հարցման պատասխան մը, զոր մենք
տուած էինք Աւետիքի 49 թիւով: Եւ իբր թէ
մենք ըսած ըլլայինք թէ առաքեալները եւ առա-
ջին Բրիստոնեաները չէին հաւատար Յիսուս Բրիս-
տոսի Աստուածութեան, եւ թէ մէկը Բրիստոն-
եայ համարութեւ համար հարկ չէ որ ոեւէ գա-
ղափար ունենայ Բրիստոսի Աստուածութեան վրայ,
կը ձեռնարկէ մեզի պատասխան տալ: Քննադատը,
այս եզրակացութիւնները հաստատելու նպատա-
կով, մեր խօսքերը մէջ բերելու պահուն այնպիսի
ասացուածներ զանց ըրած եւ այնպիսի ասացուած-
ներ աւելցուցած է որ մեր տալ ուղածէն բոլորո-
վին տարբեր գաղափարներ կուտայ: Զոր օրի-
նակ, մենք ըսած ենք. «Մարդու մը Բրիստոսի
Աստուածութեան նկատմամբ «բոլոր գաղափար ու-
նենալը կամ չունենալը էական խնդիր չէ»: Բրի-
նադատը դուրս կը թողու «բոլոր բանը: Մենք ըսած
ենք. «Աստուածաբանական գիրքերու կամ հաւա-
տոյ դաւանութիւններու մէջ նկարագրուած կամ
ուսուցուած գաղափարները հասկնալ կամ չհաս-
կնալը էական խնդիր չէ»: Քննադատը կ'ըսէ,
«Բրիստոսի Աստուածութեան վերաբերեալ վար-
դապետութիւնները ընդունել կամ չընդունելը էա-
կան խնդիր չէ»: Դարձեալ, իբրեւ մեր խօսքը մէջ
բերած է հետեւեալը. «Առաքեալներն իսկ մին-
չեւ Հոգեգալուստ Բրիստոսի Աստուածութեանը
մասին գաղափար չունէին»: Բայց մենք ոչ գրած
ենք զայն, ոչ ալ անով յայտնուած գաղափարն
ունեցած ենք երբեք: Դարձեալ, մենք «ԶԲրիս-
տոս դաւանի իբրեւ Աստուածային Փրկիչ» ա-
սացուածին սա սահմանը տուած ենք. «ԶԱստ-
ուած Բրիստոսով հասկնալ եւ զԲրիստոս ճանչ-
նալ իբրեւ միակ միջոց, որով Աստուած մեր մէջ
պիտի գործադրէ փրկութիւնը»: Քննադատն այս
սահմանը ի նկատ չառներ եւ կը ներկայացնէ զԲրիս-
տոս «Աստուծմէ զրկուած Փրկիչ, ոչ թէ Աստ-
ուած եւ Փրկիչ»:

Աւետիքի տրուած մեր պատասխանին միտքը
սա էր. Բրիստոսի Աստուածութիւնը շատ խորին
խնդիր է: Ուստի եւ անոր նկատմամբ պատշաճ չէ
որոշ ու կատարեալ գաղափար մը անկնկալել Բրիս-

տոնէութիւնն ընդունող ամէն անձէ : Հաւատացեալներն այդ խնդիրը աստիճանաբար պիտի ըմբռնեն : Մանաւանդ թէ Աստուածաբանական գիրքերու եւ հաւատոյ շատ դաւանութիւններու մէջ այս վարդապետութիւնը բացատրուած է այնքան փխրոտփայական եւ բարձր ասացուածներով որ պարապ բան է յուսով թէ հասարակ մարդիկ պիտի հասկընան դանձնք : Այս պատճառով Քրիստոնէական կեանք սկսելու առաջին պայմանն չէ այս իմացական եւ խորին խնդրին մէջ մխրձիլ , այլ միայն զՅիսուս Քրիստոս ընդունիլ իրեւ Աստուածային Փրկիչ : Ինչպէս զուակ մը տակու տակաւ կը ճանչնայ ու կ'ըմբռնէ իր հայրը, նոյնպէս հաւատացեալ մը տակաւ տակաւ պիտի ճանչնայ ու ըմբռնէ զՔրիստոս : Տեսնելու համար թէ առաքեալները եւ առաջին Քրիստոնեաները աստիճանաբար սորվեցան այս մեծ խնդիրը , կ'արժէ ինկատ առնել հետեւեալ համարները : Մատ. ԻԱ. 41, Յով. Ա. 43, 49 («Աստուծոյ Որդի» ասացուածով Մեսիան կը հասկցուի հոս), Մատ. ԺԶ. 16, 17, Դու. ԻԴ. 19, 21, Գոր. Բ. 14-36, Ժ. 34-43, ԺԳ. 23-44, ԺԷ. 22-31, Էւն. :

Այս առիթով կ'ուզենք սա երկու դիտողութիւններն ընել : Նախ, հաւատացեալ մը որչափ աճի հոգեւորութեան մէջ, պէտք է որ Քրիստոսի Աստուածութեան վրայ իր զարգացման ալ զարգանայ : Եթէ չզարգանայ, թերութիւն է : Երկրորդ, եթէ մէկը կրօնական ուսուցչի գիրք ունի , կամ եթէ կրօնական ազանդ մը ներկայացուի մեղի եւ այն ուսուցիչը կամ ազանդը ուրանայ Քրիստոսի Աստուածութիւնը, պատրաստ չենք այդպիսիներու ցոյց տալ այն թոյլատու ոգին զոր ի վեր անդ ցոյց տուինք :

Հետեւապէս մեր պատասխանը ճնոր վարդապետութիւնն չէ ինչպէս կ'ըսէ քննադատը , այլ հին ու կարեւոր վարդապետութեան մը հրատարակումը նոր ձեւով :

ՄԱՆՐԱՌԵՐ

Տր. Է. Ու. Հալսէ Քրիստոնէութեան դարձած Չինացի աղջկան մը գործին զարմանալի պատմութիւնը կ'ընէ. «Ուն Հօ շատ դեռաւի կոյր աղջիկ մըն էր երբ իր ծնողներէն ծախուեցաւ կնոջ մը , որ զանիկա կրթեց անբարոյական կեանքի համար : Այս կեանքը աստ բերաւ անոր վրայ , եւ աղջիկը Բանթոնի հիւանդանոցը առնուեցաւ եւ կտրուեցաւ անոր մէկ ոտքը : Կոյր , մէկ ոտք , գէշ կեանք , ինչ յոյս անոր համար : Միտինարները զանիկա իրենց քով առին եւ անոր կտրուած սորվեցուցին կոյր աղջիկներու դպրոցի մը մէջ : Աղջիկը ամբողջ Նոր Կտակարանը բերնուց

սորվեցաւ , եւ Քրիստոսն ընդունեց իրեն փրկիչ : Ժամանակ յետոյ տեսնուեցաւ թէ բորոտած էր : Աւետարանը մաքրած էր անոր հոգին , յստակած էր իմացականութիւնը , փոխակերպած էր կեանքը , անոր տուած էր յոյս , ըղձանք եւ սրբացում : Փափաքեցաւ աշխատիլ իրեն նման բորոտութեան ակտով տանջողներու մէջ , եւ իրեւ միտինարութեան զրկուեցաւ անոնց մէջ , վերջերս գեղեցիկ մատուռ մը նուիրագործուեցաւ Բանթոն քաղաքին մէջ . արդիւնք անոր խօսքերուն , աշխատութեան եւ արժանիքին : Մատուռը Լ գրին ձեւով շինուած է , երկար մասին մէջ յիշատակութեան արժանի այդ օրը նստան բորոտ չեղողները , միտինարներ , քաղաքագէտներ , Չին պաշտօնականներ եւ հեռաւոր տեղերէ եկած այցելուներ : Կարճ մասին մէջ նստան 100 բորոտներ , որոնց 28ը Քրիստոսի առաջնորդուած էին այն տկար աղջկան , կոյր , բորոտ Ուն Հոյի , ձեռամբ որ նստած էր առջեւի կարգը :

—Եւրոպական բոլոր երկիրներուն մէջ կիրաւորեալ հանդիսաւոր ամէնէն աւելի ի Նորվեկիա կատարելապէս կը պահուի : Բոլոր վաճառատուները , գրասենեակները , գործանոցները եւ գինեւորանոցները կը փակուին չարաթ կէսօրէն հինգ ժամ ետքը , մինչեւ երկուշաբթի կէսօրէն չորս ժամ առաջ : Գինեւորանոցները , կը տեսնուի թէ , ճիշդ ուրիշ գործատուներու կարգը կը դրուին : 1892էն հետէ լրագիր տպուած չէ կիրակի օրը , եւ 1893էն հետէ հաց եփուած չէ այդ օրը : Քրիսթիանիոյ մէջ թրամուէյի կառքերը կիրակի օրեր չեն երթելուներ : մինչեւ կէսօր , ոչ ալ նամակներ կը ցրուուին այդ օրը , ինչպէս Եւրոպական շատ քաղաքներու մէջ կը ցրուուին : Երկաթուղիները Պետութեան սեպականութիւն են , եւ 1890էն հետէ մասնաւոր գումար մը յատկացուած է երկաթուղիներուն , այն բացայայտ նպատակաւ որ այնքան յաւելումներ ըլլան գործաւորներու , որ կարենայ անոնց իւրաքանչիւրը երեք կիրակիներէ մէկը հանգիստ ընել : Բոլոր այս օրէնքները դրուած են ի նպաստ գործաւորներու եւ ընտանեկան կեանքի :

—Գաղղիոյ մէջ կը գտնուի իբր 80.000 Հրեայ , որոնց 40.000ը Փարիզ կը բնակին : Հրեականութիւնը Գաղղիոյ պաշտօնապէս ճանչցուած եկեղեցիներէն մին է : Բայց միւսներուն հաւասար կրօնական ազատութիւն հազիւ կը վայելէ , վասն զի Հրեայ տղաք կ'արգելուին իրենց Շաբաթ օրուան պաշտամունքներուն ներկայ գտնուելէ , սա պատճառաւ որ Գաղղիոյ մէջ դպրոցական արձակուրդը Հինգշաբթի օրն է եւ ոչ Շաբաթ օրը :

ԿԱՂԱՆԴՁԵՔՍ

Երկրասարգ Բարեկամներու

(Յաջանալէս Պատկանէս, Խարբէրք)

Երկրասարգութիւնը առժամայ երկինք մ'է, վայելիք զայն : Երկինք մ'է, զի հոն է կորովը, կեանքն ու կայտառութիւնը : Մեր կուրծքն այրող հողեւոր սէրը հոն կը ծնի ու վարդազոյն կեանքի մը հեռանկարը կը պարզէ մեր առջեւ : Հաւատոյ եւ սիրոյ լուսաւորներ կը շողան երկրասարգութեան երկնակամարին վրայ : Մեղամաղձոտ մտածումներով, յոռեմեա դադափարներով ու անբարոյական գործերով դժոխքի չվերածենք զայն — ճաշակենք կեանքի այդ մեղրախորիսիւրը :

«Մտատիպար չունեցող երկրասարգը երկնակամար մ'է որ լուսաւոր չունի» : Մտատիպարը մագնիս մ'է, որ իր ետեւէն կը քաշէ իր օրհնարները : Առանց անոր՝ կեանքը հնակտրկատութիւն մ'է, կեանք մը անասնական՝ որուն կեդրոնը ստամոքսն է, ուր երազը կը տիրէ : Բարոյական եւ իմացական մտատիպարի պակասը կ'ամլացնէ մեր հոգեկան ոյժերը ու մեղ տափակ մարդեր կ'ընէ ընկերութեան մէջ, խճաքարեր մարդկային ընտանիքին մէջ, քանի որ մեր գաղափարապաշտ ընկերները անոր ճակատին զարգաքարերը կ'ըլլան : Մեր բարոյական մտատիպարը ըլլալու է վսեմ ու այլասիրական, ու չկրնար վսեմ ըլլալ հիթէ այլասիրական չըլլալ : Մարդոց բարոյապէս օգտակար ըլլալու գաղափարէն աւելի բարձրագոյնը չեմ կրնար երեւակայել : Բարոյապէս մարդոց օգտակար ըլլալու բերաւոր եղանակներ կան : Բժիշկը, փաստաբանը, արհեստագէտն ու վարիչը լսմազիրն ու հնարիչը, կղերականն ու աշխարհականը ուղղակի կամ անուղղակի կը ծառայեն մարդկութեան : Ոմանք իրենց փշրանքները կը նետեն եւ ուրիշներ ճոխութեան հացը : Բարոյականի մտատիպարը կը մարմնանայ գործով, կեանքի գործով : Ամէնքս ալ կը փափաքինք բարոյական մեծագործութիւններ կատարել, ընկերութեան մէջ կարեւոր դիրք գրաւել : Ասոր համար բարոյականի մտատիպարէ մտատիպար կը թռչկոտինք, սքանչելի գաղափարականներ կը հիսենք ու յետոյ առեւտրի հիասթափումներ կ'ունենանք : Մեր բարոյականի գաղափարները ու կեանքի գործերը համեմատական ըլլալու են մեր ընտանի կարողութեանց, նախասիրութեանց, կըրթութեան աստիճանին, մեր պէտքին ու շահագործելի կարողութիւններուն որ մեր կեանքը զուտ վատնում մը չըլլայ : Շատ մը երկրասարգներու բարոյական սնանկութիւնը այս յախուռն բաղդախնդրութիւնն է, այս սլացքը դէպ ի անհունութիւն : Նիւթական համեստ վիճակ մը ու անոր

հասնելու գործ մը ընտրելով ամէն բան չլմնար : Ծոյլ երկրասարգութիւնը մեծագոյն մեղքն է որ կրնամ երեւակայել, անքաւելի մակարածութիւնը կեանքին : «Երկրասարգութիւնը կ'աշխատի որ ծերութիւնը վայելէ» : Երկրասարգութեան տարիներուն մէջ փետրաղարդ բարձիկ, փափուկ մահիճ, բեհեզեայ պատմութեան փնտռողները ծերութեան մէջ փուշէ մահիճ եւ ցնցոտիներ կը դռնեն : Թշուառ ծերութիւնը կեանքի սոսկալի հեգնութիւնն է : Երջանիկ ծերութիւնը փառապալկն է ժրջան կեանքին :

«Երկրասարգութիւնը խնայողական պանքա մը ըլլալու է» : Մեր դրամը, ժամանակը այդ առոյգ տարիներուն մէջ խնայողութեամբ գործածելու ենք որ յետոյ մարմնական ցաւերու, դժբաղդութեանց եւ ստրկութեան գերիները չըլլանք : Երկրասարգութիւնը առժամայ չըջան մ'է : Միշտ նոյն կորովով լիաթոք չենք կրնար շնչել : Եղջերուի մը քայլերով չենք կրնար օստոստել թուփէ թուփ, ոչ ալ քարը քամելով ջուր կրնանք հանել :

(Շարունակել)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԱՂԱՅԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆ, ԷՐԶՐՈՒՄ

Աս կրթական կարեւոր հաստատութիւնը զըմբաղդաբար ամսոյս 9ին (Ն. Տ.) շարաթէն կիրակի լուսնալուսն գիշերը բոլորովին հրոյ ճարակ եղաւ : Մինչդեռ վարժարանին գիշերօթիկ աղջիկներն անգիտակ դիրենք չըջապատող արկածին հանգստօրէն կը քնանային իրենց անկողիններուն մէջ, առեւտրի հրդեհը ճարակ գտած էր արդէն չէնքին մէջ եւ ամբողջ սենեակները ծուխով լեցուցած : Առաջին անգամ արթնցողը խոհարար կինը կ'ըլլայ ու երբ կը գտնէ զինքը մուխի ու ծուխի մէջ եւ կը նշմարէ բոցերը որ կը փայլէին իր պռոկած խոհանոցին կից սենեկին մէջ, անմիջապէս փայտէ երկար սանդուխէն վեր կը վազէ ու աղիողորմ ձայնով կ'աղաղակէ, «Հրդեհ կայ, փախէ՛ք» : Միս Պուշնէլ եւ աղջիկները կ'արթննան ու սարսափահար կը խուժեն վար ամէնքն ալ իրենց կեանքին ազատման համար ու մեծ խարխափումներէ եւ անկումներէ վերջ կը յաջողին հասնիլ դպրոցին բակը մերկ ու բոպիկ : Միս Պուշնէլ կը տեսնէ որ բոլոր աղջիկները վար փախած են ու կը հրամայէ լուր տալ պէտք եղած տեղերը : Խեղճերէն մէկ երկուքը միտինարի տան դուռը ձեռք կ'առնեն, միւսները դրացիներուն, մէկ քանին ալ մանչերու դպրոցը ու կ'աղաղակեն լալագին, «Հրդեհ կայ, օգնութիւն, հասէ՛ք» :

Երբ սենեկիս դուռը զարնող երկու օրիորդներու աղիողորմ աղաղակներէն ընդոստ արթնցայ ու փութացի դուրս, թանձր ու սեւ մուխը կը բարձրանար դէպ ի երկինք եւ կրակին բոցերը կը լուսաւորէին ամէն կողմերը շէնքին: Միսիոնարին՝ Վեր. Մր. Ս. Սթէյֆըլթընի հրահանգով առաջին անգամ ուղեցինք ժողովարանին զանգակը հնչեցնել հասկցնելու համար քաղաքին բնակիչներուն թէ վտանգ մը կայ: Սակայն մեծ դժուարութիւններէ վերջ միայն կրցանք յաջողիլ, որովհետեւ զանգակին չուանը կապուած էր եւ ժողովարանին բանալին ալ ժամկոչին քովն էր ու ասոր ալ տունը երթալը առ նեղ եւ անձկալի միջոցին ու զայն գտնելը մեծ ժամանակի կը կարօտէր: Ուստի կարելի եղաւ միայն տանիքը ելնելէ վերջ հնչեցնել զայն շարունակ երկար ժամանակ: Գիշերապաշտը չէր երեւեր աս ժամանակ: Քաղաքին մէջ չըլլազայող պահապան զինուորներու հանդիպեցանք ու անոնց պետին լուր տուինք եղելութիւնը: Աս միջոցին միսիոնարը քաջաբար զպրօքին մէջ մանելով փորձեց դոյքերէն մաս մը ազատել: Սակայն անկարելի եղաւ, որովհետեւ ամբողջ շէնքին ներսի կողմը մուխը ու ծուխը լեցուցած էր եւ բոցը տարածուած ամէն դիւ եթէ խոհարար կիւն քիչ մըն ալ ուշ արթնար, Միս Պուշնէլի կեանքը վրայ պիտի երթար, որովհետեւ կրակը սկսած էր անոր նշանակեալին տակ գանուող տեղէն: Ուրախ ենք որ կեանքի կորուստ չեղաւ գոնէ: Ամէնքս ալ տխուր կերպով կը դիտէինք սոսկալի տեսարանը, բայց բան մը չէինք կրնար ընել: Վերջապէս 1-2 խումբ պահապան զօրքեր հասան ու տեսնելով արկածը՝ սկսան հնչեցնել հրդեհի յատուկ փողը օգնութեան հասնելու համար: Քիչ վերջ տեսարանը բոլորովին անգելի կերպարանք մը ստացաւ: Վարժարանին չորս կողմը կրակը առաւ ու շէնքին աս ու ան ներքին մասերը ահագին ճարձատիւններով վար թափեցան ահ ու սոսկում սփռելով ներկաներուն վրայ: Վերջապէս փողերու ու զանգակի անընդհատ ձայներէն փողոցը զօրքերու ու ժողովրդեան ահագին բազմութիւնով մը լեցուեցաւ: Զօրքերը իրենց հետ բերած էին հրշիջոյց երկու մեքենաներ ու սկսան կրակը մարելու համար շէնքին վրայ ջուր սրսկել իրենց հրամանատարին հրամանովը: Բարեբաղդաբար շէնքը մէկ կողմէն միայն կից էր տան մը՝ որուն ընակիչը արգէն անմիջապէս պարպեցին իրենց տանը կարասիները: Ուրիշ բարեբաղդութիւն մըն ալ աս էր որ աս գիշերը քամի չէր փչեր: Ամէն մարդ գործի սկսաւ: Սակայն ինչ օգուտ, ժամանակը շատ ուշ էր: Շատ դժուարութիւններէ

ներէ վերջ միայն կարելի եղաւ ազատել քովի շէնքը հրոյ ճարակ ըլլալէ: Միսիոնարին տունը վարժարանին ճիշդ դիմացն է: Առ ի ապահովութիւն անոր՝ տանը տանիքէն վար զօրքեր կախուեցան ու միշտ ջուր թափուեցաւ անոնց վրայ: Նաեւ տանը կահկարասիները փոխադրեցինք միսիոնարութեան վերի շէնքի մը մէջ: Առաւօտեան ժամը 4ին պատերը միայն մնացած էին վարժարանին, որու շինութիւնը սկսուած էր 1902ի գարնան: Շէնքին մէջ գտնուած կահկարասիները, մահճակալները, անկողինները, հանդերձեղէնները, գրքերը, աս տարի Ամերիկայէն եկած թանկագին մէկ փիանօն, օրկընը, 40 գեղեցիկ գրասեղանները որոց իւրաքանչիւրը 8 ոսկի արժէք ունէր եւ Ամերիկայէն եկան աս տարի, աղջիկներու համար գնուած տարուան մը նալարեղէնները, մանկապարտէզի Ֆրէօպէլեան գործիքները, եւն., ամէնքն ալ մոխիր դարձան: Աս ամէնուն արժէքը վարժարանին շինութեանը համար գացած զրամին հետ մեծաքանակ գումար մը կը կազմեն ու քանի մը հազար ոսկի կը հասնին:

Ա. Կ. ԹԻԻԹԻԻԼԶԵԱՆ

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Օրտուի Հայ Աւետ. եղբայրութիւնը այսօր կուրուստ մը կրեց մահուամբ իր եկեղեցւոյն կարեւոր անդամներէն Արամ աղա Զրահեանի, որ ծնած էր 1864ին:

Այս եղբայրը իր սիրալիք քաղցր բնաւորութեամբ չափած էր տեղւոյս համայն հասարակութեան համակրանքը: Պարզ խնուութեան մէջ, եւ իր աղքատիկ վիճակին մէջ շատ գոհ սրտով մը կ'ապրէր: Գոհացուցիչ վիճակ կամ պարագայ մը չունէր: Սակայն երբեք չէր տրանջեր: Դէմքին վրայ շարունակական գուարթութիւն մը կը փայլէր, զթաժ եւ ողորմած հոգի մը կը կրէր իր ներսը եւ միշտ յօժար էր տալ իր ունեցածը յանուն եղբայրութեան: Իր ետեւ որք թողուց երկու մանչ եւ երկու աղջիկ: Թաղման հանդէսը մեծ չքով կատարուեցաւ: Ժողովարանին սրահը լեցուեցաւ երկսեռ հոծ բազմութեամբ եւ հանդիսականաց ու մանջ ոտքի եւ ոմանք սանդուխին առօրեաներուն վրայ մնացին: Պատ. Յակոբոս Հայերէն լեզուաւ խօսեցաւ Բ. Կոր. Ե. 1 համարը բնաբան ընտրելով եւ Պատ. Փանտէլի Տաճկերէն լեզուաւ:

Ի բոլոր սրտէ յերկնուստ Սուրբ Հոգւոյն մխիթարութիւնը կը հայցենք այրի տիկնոջ եւ պարագայից համար:

Օրտու, Յունի. 1904

Ա. ՊԱՆԼԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի Հիմնադրման 1322 թվականին յառուկ տարեցւոյցը պիտի հրատարակուի յառաջիկայ Մուհարրէմ ամսոյ սկիզբը : Ուստի կրթական նախարարութիւնը բոլոր կեդրոնական մասնաճիւղերուն եւ գաւառային կրթական իշխանութիւններուն շրջաբերականով տեղեկութիւն տուաւ, որ յրացող տարուան մէջ կատարուած յառաջդիմութիւնները ժամանակին փութան տեղեկագրել : — Բախտախաղի դէմ որոշուած նոր տնօրինութիւններէն ոմանք հաւաքակի : Խաղալու միջոցին ձերբակալուողները ծանր պատժի պիտի ենթարկուին : Խաղի մէջ չհանուած դուժարը՝ չահողներէն պիտի առնուի եւ կորսնցնողներուն պիտի վերադարձուի : Կորսնցնողէն ալ դրամական տուգանք մը պիտի առնուի յարմար չափով : — Երկուշաբթի մայրաքաղաքիս նաւահանգստին մէջ Անգղիական շոգենաւ մը եւ Յունական շոգենաւ մը իրարու զարնուեցան եւ Անգղիականը ընկղմեցաւ : — Լիազարթի արծաթ շքադրամներ տրուեցան Շուեփական Էլլաքա դպրոց-մարտանաւի նաւազներուն : Անցեալ շաբթու եկաւ այդ շոգենաւը : Պարոկական դեսպանը անոր հրամանատարին եւ սպաներուն ի պատիւ հացկերոյթ մը տուաւ : Տէրութեան աւագանիէն եւ օտար դեսպաններէն ոմանք ներկայ գտնուեցան : — Նկատելով որ օգտակար պիտի ըլլայ Թուրքիա գաղթողները Պաղտատի երկաթուղիին երկու կողմը բնակեցնել, Կայս. հրամանով յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որպէս զի երթայ անոնց բնակութեան յարմար բաւական տեղ փնտռել եւ որոշել : — Տուներու ծխանները մաքրելու մեշահնորէ կը խնդրուի 30 տարւոյ պայմանաժող : Խնդրարկուները յանձն կ'առնեն մենաշնորհին տրուելէն վեց ամիս ետքը ծխան մաքրողի կեդրոններ հաստատել եւ հասոյթին հարիւրին 40ը Գաղաքապետութեան տալ :

Նահանգներ. Էտիրնէի պաշտօնաթերթը իբրեւ բոլորովին անհիմ կը հերքէ սա զրոյցը թէ Իսլամներ յարձակելով Թրնովաճըզի Կաթոլիկ մայրապետներու դպրոցին վրայ՝ աւարի տուած են անոր կարասիները եւ կարգ մը անվայել վարժունք ունեցած՝ մայրապետներու հանգէպ : Վարժարանին մեծաւորուհին ապշուեցաւ լսած է այս զրոյցը, եւ Էտիրնէի Կաթոլիկ Պուլկարներու արքեպիսկոպոսը եւ Փոլագ վարժարանին, որու ճիւղն է

յիշեալ դպրոցը, տնօրէնը խնդրած են պաշտօնապէս հերքել այս զրոյցը : — Հոռմէ կը գրուի թէ հռչակաւոր Պուլկար աւագապետ Պորիս Սարալով Հոռմէ Ֆիորէնցա մեկնած է : Թերթ մը կ'ըսէ թէ յուսարաբ եղած է անստիճարութէ կը հեռագրուի թէ տեղւոյն քաղաքապետութեան քարիւղի մթերանոցը 6,000 ոսկւոյ արժողութեամբ 15,000 սնտուկ քարիւղի հետ մէկտեղ ամբողջովին այրած է արկածով : — Անատոլի առեւտրական ուղիներուն շինութեան ձեռնարկուած է Կայս. հրամանին համաձայն : Յորենի մշակութեան մղում տալու համար նոր հրամանագիր մը կը պատուիրէ 5,000 ոսկիի արժողութեամբ ընտիր սերմնացուցորեն բաշխել Անատոլի երկաթուղիի գծին վրայ բնակող գիւղացիներուն : — Գաւառներու մէջ յարմար տեղեր տօնավաճառ հաստատելու նպատակով քննութեան պիտի ձեռնարկուի : — Մօտեքս կատաղաբուժական դարմանատուն մը պիտի հիմնուի Դամասկոսի մէջ : — Սու Սըղըրը գետը, եւն. նաւարկելի ընել յանձն առնող անանուն ընկեան ներքին կանոնագիրը Հանրագումար գործերու նախարարութեան մատուցուած է արդէն եւ որոշուած է հինգ ոսկինոց բաժնեթուղթերը հրապարակ հանել : — Ձեռնհաս իշխանութեան ծանուցուեցաւ որ այսուհետեւ գաւառային կալուածներու արժէքին վրայ գնահատիչներուն կարծիքը նախ ստուգուի պաշտօնական ժողովներէն եւ ապա տրուած որոշման վրայ գործի ձեռնարկուի, եւ տուրքերն ըստ այնմ առնուին, բայց կանոնական պայմանաժամը չլրացած՝ նոր որոշում չտրուի նոյն կալուածատուները չափաւորելու մասին : — Այսուհետեւ երբ Մէրսինի «Վագֆ» հողերուն վրայ չէնք կառուցուի, «Մուգաթա» յի պիտի վերածուին անոնք եւ կալուածաթուղթ պիտի տրուի : — Հալէպի մէջ գորգագործութեան զարկ մը տալու նպատակով Գոնեայէ չորս վարպետ ու վարպետուհի կոչուած են : — Թարսուսի գաւառակին մէջ Նէմրոն առուն տեղը երեւան հանուած հանքածուխի հանքերը 99 տարւոյ համար Ռիզա պէյի եւ ընկերներուն յանձնուեցան սա պայմաններով : — Հանաճոյի գետին ամբողջ տարածութեան համար, որ 2,000 ճէրիպ է, պիտի տան տարեկան իբր 20,000 դահեկան, զինուորական սպառազինութիւններու համար ալ 1,800 դահ. : Դարձեալ, Բ. Դրան զիւրութիւններու սնտուկին միանուագ պիտի տան 10 ոսկի, Հիճազի երկաթուղիին հանգանակութեան համար 150 ոսկի, եւ հա-

նածոյին համար ալ բացի մաքսատուրքէն հարկւ-
րին 5 տուրք (Ճէրիպն է 250 քառ. ոտք կամ 60
քառ. կանգուն)։—Սիւրբիհիւսարի հանքերուն պեղման
ձեռնարկուած է ։

Այլեւայլ . Առաջին ֆէրիզները 9,000 դահ. ամ-
սաթոշակ պիտի ունենան . Պարզ ֆէրիզները կ'ըս-
տանան 4,500 . — Ձեռնհաս պաշտօնարանը հարցման
մը պատասխանեց թէ, ինչպէս երկրագործներու
մէկ զոյգ լուծքը զերծ է ընտանի անասուններու
նորահաստատ տուրքէն , նոյնպէս զերծ պիտի ըլ-
լան բանջարանոցներու եւ պարտէզներու չրանիւ-
ները դարձնող միակ կամ զոյգ ձիերը ։ — Պրագի-
լիայէ կը ծանուցուի թէ խանվէի գինը շատ բարձ-
րացած է պատրաստ մթերքին նուազելուն պատ-
ճառով եւ թէ Ամերիկա շատ գնում կ'ընէ . —
Փէնսիլվանիա Սթիլ Բըմընընին յանձն առաւ Հի-
ճազի երկաթուղիին 20,000 տակառաշալի երկաթեայ
ձող եւ յարակից պիտոյը հայթայթել 420,000 ոսկի,
փոխարէն , որ պատրաստ կը գտնուի Օսմ. կայս-
Պանքային մէջ . Նուազուրդին մէջ Պեճիական
ընկերութեան մը ներկայացուցիչը բուռն մրցում
մը ըրաւ , բայց յաղթանակը Ամերիկեան Ընկ.եան
ներկայացուցչին մնաց եւ Հիճազի երկաթուղին
եղաւ գլխաւոր շահողը . — Գ. զօրաբանակի հրա-
մանատարը կայս. գոհունակութեան եւ բարեւնե-
րու արժանացաւ . — Ուրպէս զի գաւառներու ճամ-
բաներուն շինութեան մէջ զեղծումներ չգործուին ,
զօրաբանակներու . սպայակոյտի անդամներ պիտի
հսկեն շինութեան եւ նորոգումներու գործին ։

Բողոք . Ժող. Սր. Փրկչի հիւանդանոցին համար
մայրաքաղաքիս Աւետ. Ժողովուրդներուն նուիր-
ատուութիւնը 17 ոսկիի հասաւ . — Տր. Քլարք
անունով միսիոնար բժիշկ մը , որ վերջերս եկած
էր Ամերիկայէ , անցեալ շաբթու Գայսէրի գնաց ,
ուր պիտի մնայ քանի մը շաբաթ . եւ ապա Սը-
վազ պիտի երթայ եւ հոն հաստատուելով իր ար-
ուեստն ի գործ պիտի դնէ ։

Հայ Լուս. Ժող. Բանի մը շաբաթ առաջ Ռու-
սահայ քանի մը եկեղեցականներ եւ աշխարհա-
կաններ Երեւանի մէջ դատի ենթարկուեցան սա-
ամբաստանութեամբ թէ Ռուսահայերու եկե-
ղեցական գոյքերուն ու կալուածներուն նկատ-
մամբ անցեալ Մայիսի մէջ հրատարակուած Ռու-
սական հրամանագրին գործադրութեան չէին օգ-
նած . Ամբաստանեալներուն փաստաբանները դա-
տարանին մէջ սապէս պաշտպանեցին իրենց փո-
խանորդեալները : Անոնց հոգեւոր պեան է , ըսին ,
Սր. Կաթողիկոսը , Ուստի առանց Ն. Ս. Օժուլեան
հրամանին ոչ իրենք կրնային յիշուած հրամանագ-

րին հնազանդիլ , ոչ ալ կրնային իրենց ստորա-
կարգեալներուն պատուիրել որ անոր հնազանդին
եւ դեռ մինչեւ այսօր այլպիսի հրաման չեն
ընդունած Կաթողիկոսէն : Այս ջատագովութիւնն
ընդունելի դաւադարանը եւ ամբաստանեալ-
ներն անպարտ արձակեց : Կ'ըսուի թէ ուրիշ քա-
ղաքներու մէջ ալ նոյնպիսի դատավարութիւններ
տեղի կ'ունենան այս միջոցիս : — Ռուսիոյ Ներ-
քին գործերու նախարարը հրամայած է որ Ռու-
սահայ ամէն մէկ եկեղեցի տեղեկագրէ թէ հոգե-
ւոր քանի պաշտօնէի պէտք ունի տարուան մէջ .
Նպատակն է որոշել թէ Ռուսահայերու հոգեւոր
դպրոցներու մէջ առաւուելն ո'րչափ ուսանող
գտնուելու է եւ անոնց համար ո'րչափ ծախք պի-
տի ըլլայ : — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը դեռ
Կառավարութենէն բնաւ դրամ ուզած չէ Կովկա-
սի դպրոցներուն համար : Ժողովուրդը կամաւոր
նուէրներով կը հոգայ անոնց օրական ծախքը . —
Չարը յատուկ հրամանագրով պաշտօնանկ ըրած
է Վրաստանի եւ Իմէրէթի (Թիֆլիզ) առաջնոր-
դը Տ. Գէորգ Արքայսկ. Սուրենեանց , — Պատ-
րիարք Հայրը Ծնունդի տօնին առիթով բա-
նախօսութեան մը մէջ յայտնեց թէ Երուսաղէմի
Հայոց վանքին ներքին գործերու վարչութիւնը
Տ. Յարութիւն Պատրիարքին կը վերաբերի , սա-
կայն անոր ելեւմտական վիճակը բարւոքելու գոր-
ծը Կ. պոլսոյ Պատրիարքարանին կը վերաբերի : Ե-
րուսաղէմի Պատրիարքն ալ այս տեսութիւնը հաս-
տատելով խնդրած է որ վանքին հաշիւները կար-
գադրելու եւ կանոնաւորելու համար յատուկ յանձ-
նաժողով մը ղրկուի : — Եկեղեցիի եւ հիւանդա-
նոցի կալուածներ նուիրեցին քանի մը բարեսէր-
ներ . զոր օրինակ , Ուրֆայի մէջ տիկին Ճիլմէ-
ճեան , Իզմիրի մէջ Աւետիսեան , Ճշմարտախօս-
եան եւ ուրիշներ :

Հայ Կաթ. Ժող. Կը գրուի թէ Աւստրիոյ Ֆրանց
Եօզէֆ կայսրը վաւերացուցած է Հ. Թաղէոս Թոռն-
եանի անուանումը իբրեւ ընդհանուր արքահայր
Վիէնայի Միսիթարեան Միաբանութեան : Այս
պաշտօնը վեց տարւոյ համար է ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

(Յունիւ 15/28)

Օսմ. Միացեալ	Օսմ. ոսկի	94-29	
Բուժէի երկաթուղի	Քրանք	426.	
ԴՐԱՄ. Օսմ. ոսկին 100Է			
Մէճիտիյէ	108 07	Նաւրոյէն	87 15
Նոր մէթալէք	104 20	Գրիմից	51 05
Մանր արծաթ	104	Անգլ. ոսկի	410
Ռուսիոյ ըսլ	90	Մանէթ	8 61

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ծայրագոյն Արեւելքի կողմը ընդհարման ամէն լուրջ վտանգ գործնականապէս անցած է։ Այլազան աղբիւրներէ կը հաւաստուի թէ Ռուսիոյ մէջ խաղաղասէրներու կուսակցութիւնը հետզհետէ կ'ուժեղնայ, մանաւանդ երբ կ'իմացուի թէ Ռուսիա անպատրաստ է պատերազմի։ Ռուսական եւ Ճափոնական ծանուցապիւրները տեսնողները կ'ըսեն թէ արդէն Ռուսիա արդեամբ ընդունած է Ճափոնի տեսութիւնը նկատմամբ Քորէայի անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան։ Անհաւանական ալ չկարծուիր որ Ռուսիա թերեւ ընդունի Ճափոնի պահանջումը եւ պաշտօնապէս յայտարարէ թէ Չին գերիշխանութիւն ունի Մանչուրիոյ վրայ։ Թաւ կ'ըսէ, «Հիմա լիովին յայտնի է թէ Լամսորը կ'ուժը վերստանձնած է Ծայրագոյն Արեւելքի Ռուսական աշխարհավարութեան դեկը։ Անոր այժմու քաղաքականութիւնն է Քորէայի մէջ ամէն կարելի զիջումներ ընել Ճափոնի եւ պատերազմի մը առջեւն առնելու համար Մանչուրիոյ մէջ անոր ընծայել ամէն զիւրութիւն, զոր կ'ընծայէ ուրիշ տէրութիւններու։ Ապա Ռուսիա բոլոր իր ճիգը պիտի թափէ համոզելու համար զՃափոն որ իրեն զինակցի, եւ զՉին՝ որ զինք իբրեւ իր լաւագոյն բարեկամը նկատէ։» Սիւնդայի Մոսկուայի թղթակիցը կ'ըսէ. «Ռուսական մամուլը այժմ խաղաղութիւնը ապահովուած նկատելու երեւոյթն ունի, եւ հանգստութեան շատ յայտնի հառաչ մը կ'արձակուի ամէն կողմէ»։ Կ'ըսէ նաեւ, «Եթէ բոլոր նշանները ճշմարիտ համարուին, հիմա հաւանորէն Ռուսիա լիովին պատրաստ է անպաշտպանելի դիրքէ մը ետ քաշուելու՝ ամենայն շնորհալիութեամբ»։

Մեծ Բրիտանիա . Անցեալ ուրբաթ, Վիքթորիա թագուհիին մահուան երրորդ տարեդարձին օրը, սուգ պահեցին թէ՛ արքունիքը թէ՛ հանրութիւնը։ Ֆրոնտիս դամբարանին մէջ, ուր թաղուած է Ն. Վեհափառութիւնը, հոգեւոր յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ։ Նոյն օր Պերլինի մէջ, Կայսեր, գահաժառանգ իշխանին եւ բարձրաստիճան պալատականներու ընտիր բազմութեան մը ներկայութեամբ, Անգղիական եկեղեցիին մէջ արոյրէ տախտակներ բացուեցան հանդիսապէս ի յիշատակ Վիքթորիա թագուհիին եւ անոր դուստր Ֆրեատրիք Կայսրուհիին։ — Աւստրալիոյ կառավարիչ Լորտ Թենիսըն, որու պաշտօնավարութեան շրջանը լրացաւ, անցեալ շաբթու դէպ Անգղիա մեկնեցաւ։ Նախապէս սակայն դաշնակցութեան յղեց պաշտօնագիր մը, որով շնորհակալութիւն կը յայտնէ բարեացակամութեան բազմաթիւ նշաններուն համար զորոնք

ընդունած է, եւ ցաւ՝ զատուելուն համար ժողովրդէ մը, զոր սիրած էր խորապէս։ Անոր կը յաջորդէ Լորտ Նորթհըթ, — Մեծած երեսփոխանի մը յաջորդն ընտրելու համար ընտրութիւն կատարուեցաւ, եւ ելքը քուէի աւելի ստուար մեծամասնութիւն մը շահեցուց Ընդդիմադիրներու ընտրելիին։ Այս ալ ուրիշ նշան մ'է թէ Մր. Չէյմպըրլէնի աշխարհավարութիւնը ընդունելի չէ երկրին։ Շարժումնս քաղաքական ուրիշ կարեւոր մէկ դէպքն եղաւ ուղերձ մը, զոր Մր. Չէյմպըրլէն խուռն բազմութեան մը խօսեցաւ Լոնտոնի Քաղաքապետարանին մէջ։ Առնախօսն ըսաւ թէ Լոնտոն աշխարհի տարազագոյր մեծագոյն քաղաքն է, եւ ուրիշ քաղաք մը անոր չափ կորուստ կրած չէ ուրիշ կառավարութիւններու կողմէ հաստատուած մաքսային թշնամական սակացոյցներու երեսէն։ Միւս կողմէ կը կարծէ թէ, թէպէտ ջերմ ընդունելութիւն գտան այն պերճ պարբերութիւնները, որոնցմով պետութեան միութեան վրայ խօսեցաւ, սակայն ուղերձին մեծագոյն մասը կրկնուէր այնպիսի ձեռնարկութիւններու, որոնք տաղտկալի դարձած էին յաճախագէշ յեղեղմամբ։ — Խորհրդարանը գալ երեքշաբթի (Փետր. 2) վերըստին պիտի գումարի, եւ Մր. Պալմուր իր հրաւիրադրին մէջ կ'ըսէ. «Ամենակարեւոր գործեր նկատողութեան պիտի առնուին անմիջապէս»։ — Պէտքերն իմանի մէջ (Օրէնքն Րիլըր) անընդհատ անձրեւներու հետեւանքով ջրի աւազան մը պայթեցաւ եւ քաղաքին մէկ մասը ողողուեցաւ, Փլան 176 տուն, խեղդուեցան 23 հոգի եւ անպատսպար մնացին 300 անձեր։ Նիւթական վնասը կ'ենթադրուի 200.000 Անգլ. ոսկի։ — Սոմալիներու երկրին մէջ Անգղիացիները, յանկարծակիի բերելով խումբ մը Սոմալիներ, մնացուցին 50 հոգի եւ գրաւեցին 3,000 ուղտ եւ քանի մը հազար ոչխար։

Ֆրանսա. Անցեալ ուրբաթ Ազգայնականները հարցապնդում մը ըրին Գերմանիոյ Խորհրդարանին Ալգասցի անդամ Տէլսոր արքային Ֆրանսայէ արտաքսման վրայ։ Ըսին թէ այս անօրինութիւնը պիտի վերաւորէ զգացումները կորսուած նահանգներու այն բնակիչներուն, որոնք սրտով Ֆրանսացի մնացած են։ Մ. Գոնյո պատասխանեց թէ արքան անոնցմէ չէ, որոնք կը շարունակեն բողոքել Ալգաս-Լոռէնի Գերմանիոյ կցման դէմ։ Բայնսթակի երեսփոխան ընտրուած էր ան իբրեւ կղերականներու ընտրելի։ «Տէլսոր արքա եւ անոր ընկերները» ըսաւ Վարչապետը, «ոչ Գերմանացի են, ոչ Ֆրանսացի եւ ոչ Ալգասցի։ Միայն եւ լոկ Հռոմէական են անոնք»։ Արքան եռամսեայ բանտար-

կուծեան դատապարտուած էր, ըսաւ, ոչ թէ իբրեւ Ֆրանսացի, այլ որովհետեւ ուրիշ կրօնք մը անարգած էր։ Բողոքականութիւնը բողոքեան ու պոռնկութեան իբրեւ սնհրաժեշտ առաջնորդներ կայացնելով։ Նաեւ Լիւնէվիլ (Ֆրանսա) եկած էր, որպէս զի տեղւոյն քաղաքապետին դէմ եւ նոյն իսկ օրուան հարցապնդումն ընողներէն մէկուն ընտրութեան ինպատար շարժում մը յառաջ բերէր։ Վիճարանութենէն ետեւ կառավարութեան ընթացքը հաւնուեցաւ 243ի դէմ 295 քուէով։ — Ծովային նախարար Մ. Փէլլըթան դարձեալ իր վրայ քննադատութիւն հրաւիրեց նոր սպառազինուած Սէ-լէ յաճանաւին հրամանատարութենէն հրաժարեցնելով Ֆարէլ նաւապետը։ Թաւ կ'ըսէ թէ նախարարն հրաժարեցուց զայն, վասն զի նաւապետ Ֆարէլ չուզեց որ Սէ-լէ անյարմար վիճակի մէջ փութար մեկնիլ, եւ նաւին անպատաստութեան պատճառը, կ'ըսէ, Մ. Փէլլըթան էր։

Այլեւայլ. Գերմանական Հարաւային Ափրիկէի Հէրլոնները ապստամբած են եւ, ըստ յայտարարութեան Ֆոն Պիլըով կոմսին, տասնամայ աշխատութեան պոռնկները փնտցած են։ Յայտնի չէ թէ տեղացիները քանի՞ դաղթական սպաննած են։ Կառավարութիւնը որոշեց 800 զօրք զրկել ապստամբութիւնը նուաճել ջանացողներուն օգնելու համար։ Մէկ մասն անցեալ շաբթու Բիլէ մեկնեցաւ, լսելէ ետեւ ուղերձը Հայնրիխ իշխանին, որ յատկապէս զրկուած էր Գերման Կայսեր կողմէ։ — «Կեդրոնական Եւրոպայի Մաքսային Միութեան» առաջին ժողովը գումարեցաւ քանի մը օր առաջ ի Պերլին։ Անդամներն են Գերմանացի, Աւստրիացի եւ Հունգարացի։ Նպատակն է օտար ապրանքներու արշաւանքէն պաշտպանել Գերմանիա եւ զինակից երկիրները, Գերման հրապարակները զօրացնել եւ մասնաւոր Ամերիկեան մրցման դիմադրել։ — Ամերիկայի Փրէնսթըն Համալսարանին դասախօսները կ'ըսեն թէ բաթիում նորագիտ մեծարժէք տարրը գտնուած է Ամերիկեան հանքի մը մէջ, որ գործնականապէս անսպառ է եւ հետեւապէս պիտի ծառայէ աժանցնիլ բաթիումը։ — Նորվիկիոյ հիւսիսարեւմտեան ծովեզերքը գտնուող 11,800 բնակչով Ալեսուստ քաղաքը գրեթէ ամբողջովին այրեցաւ։ Հանրային միակ շէնքը որ ազատուեցաւ՝ հիւանդանոցն է։ Գերման յաճանաւ մը բժիշկներով եւ վիրաբոյժներով եւ ուրիշ պաշարաբարձ նաւեր արկածեալներուն օգնութեան փութացին։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ԵԱԿՈՅ ԳՅՈՒՆՅԱՆ

Յինմաննըլար Եօգուչու, Ամերիկացի խան